چەند سەرنج و تێبینیەک لەسەر وردبینی دیلۆیت بۆ نەوتی هەرێم (٢٠١٩)

Deloitte.

ڕوونبین

حوزەیران ٢٠٢٠

نوسین و ڕاڤەکردنی:
یادگار صدیق گەڵاڵی و فریا کاڵێ

www.roonbeen.org

چەند سەرنج و تێبینیەك

لەسەر وردبینی دیلۆیت بۆ نەوتی هەرێم

(٢٠١٩)

ڕاپۆرتی ڕێکخراوی ڕوونبین

نوسین و ڕاڤەکردنی

یادگار صدیق گەڵاڵی
ماستەر لە بواری بەڕێوبردنی نەوت و گاز

فریا کاڵێ
ماستەر لە بواری بەڕیوبردنی کار

پیاداچوونەوە

یادگار کمال ئەحمەد
دکتۆرا لە یاسا و سیاسەتی ئاوی نێودەوڵەتی

ژمارەی تۆماری ڕوونبین لە فەرمانگەی ڕێکخراوە ناحکومییەکان: L-٣٤٨٦

پەیوەندی

ئیمەیڵ: Contact@roonbeen.org

تەلەفون: ٩٦٤٧٧٣١٦٠١٩٩٤/ ٠٠٤٤٧٤٦٢٧٧٦١٦١

مافی ئەم ڕاپۆرتە پارێزراوە بۆ ڕێکخراوی ڕوونبین

لەکاتی سوودبینین لە ناوەڕۆکی ئەم ڕاپۆرتە پێویستە ئاماژە بە سەرچاوەکەی بدرێت

خشتەی بابەتەکان

پێشەکی ٤
روونبیین ٥
پێناسەی ڕوونبینی (شەفافیەت) ٥
گرنگی ڕوونبیینی..... ٦
چوار چێوەی یاسایی سێکتەری نەوت..... ٧
مێژوویەکی کورتی نەوتی هەرێم ٧
کورتەیەك لەسەر دیلۆیت ٨
دیلۆیت بۆ؟ ١٠
روونکردنەوەی ڕاپۆرتی حەوتەمی دیلۆیت ١١
تێبینی ڕوونبیین لەسەر ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت..... ١٤
شرۆڤەی کارەکانی حکومەتی هەرێم بۆ دۆسیەی نەوت ١٩
ئەنجام گیری ژمارەکان ٢٢
سەرچاوەکان ٢٥
هاوپێچەکان..... ٢٧

پێشەكی

روونبینی یەكێكە لە گرنگترین ئامرازەكانی حوكمڕانی درووست و كاریگەر لە هەموو وڵاتە دیموكراسی و پێشكەوتوەكاندا. بۆیە هەچ هەنگاوێك كە دەنرێت بۆ زیاتر روونبینی لە داهات و خەرجی دام و دەزگا حكومێكان رۆڵێكی ئیجابی دەبینێت لە پێشكەوتنی وڵاتدا. لەگەڵ ئەوەی پێمان باشە حكومەت لە رێگای دیلۆیت ڕاپۆرتی داهاتی نەوت بڵاو دەكاتەوە، بەڵام هەندێك سەرنجی خۆمان هەیە لەسەر كۆی پرۆسەكە و شێوازی ڕاپۆرتەكان.

لەم ڕاپۆرتەدا هەوڵدەدەین سەرەتا باسی روونبینی و گەندەڵی و گرنگینی رونبینی بكەین ،لەگەڵ ئەومەرجانەی كەوا لەڕاپۆرتێك دەكەن زیاتر خزمەت بە روونبینی بكات. تیایدا شرۆڤەیەكی خێرا بۆ مێژووی دیلۆیت ئەكەین بەوەی یەكێكە لەگەورەترین كۆمپانیاكانی ووردبینی جیهان بەڵام بەدوور نییە لەكێشە، باسی هەلومەرجی هاتنی دیلۆیت و چونیەتی دەستبەكاربوونی و ماوی كاركردنی دیلۆیت لەهەرێم دەكەین.

پاشان دێینە سەر ڕاڤەو خوێندنەوەی خۆمان بۆ ڕاپۆرتەكەی دیلۆیت. سەرەتا وەكو چۆن لە ڕاپۆرتەكەی دیلۆیتا هاتووە و پاشان جیاكردنەوەی داهاتی نەوت لە فرۆشی نەوت لە گەڵ ئەو پارانەی لەفرۆشی نەوتی ساڵی ٢٠١٩ دەركراوە و دراوە بەلایەنە جیاكان، روونكردنەوەی داهاتەكانی تریش كە حكومەتی هەرێم وەریگرتووە، وەكو پارە دانی پێشەكی دوورخایەن و ئەوپارانەی چوەتە سەر حسابی كرییارانی نەوت. لێرەدا دەردەكەوێت ئەو برە پارەیەی كە هاتوەتە دەستی حكومەتی هەرێم تەنها فرۆشی نەوت نییە بەڵكو جگەلەلەوە زیاتر لە یەك ملیار و نۆسەد ملیۆن دۆلاری تر هاتوەتە دەستی حكۆمەت. پاشتر روونكی دەخەینە سەر برگەیەكی تر كە داهاتێكی باشی حكومەتە بەڵام باسنەكراوە ئەویش ئەو برەنەوتەیە دراوە بەپاڵاوگەكان تاوەكو بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەكانی بپاڵێون، دوای لێدەركردنی تێچوی پرۆسەكانی پاڵاوتن داهاتی بەرهەمەكانی نەوت زیاتر لە ٦٨٠ملۆن دۆلار دەبێت. هەروەها برِی پارەی گوازراوە بۆ ساڵی ٢٠٢٠ مان دیاری كردووە. بەمانایەكی تر جیاكردنەوەی ئەو تێكەڵكردنەی كە لەڕاپۆرتەكەدا هەیە كەوا دەردەكەوێت هەرێم لەداهاتی نەوتی فرۆشراو لەماوەی ساڵی ٢٠١٩ دا زیاتری بۆ دەمێنێتەوە، كە ئەمە یەكناگرێتەوە لە گەڵ ئەو مەبدەئەی شەفافییەت دا كە دەبێت زانیاریەكان ئاسان بن بۆ تێگەشتن و ئاڵۆز نەبن. وە ئەوپرسیارانەی كە دروست دەبێت لەسەر ئەوژمارەو برگانەی لەڕاپۆرتەكەدا هاتووە. لەكۆتایشدا ئەودەرئەنجام و پرسیارانەی كە دروست دەبن و پێویستیان بەوەڵامی راشكاو و ڕوون هەیە دەخەینە ڕوو.

روونبین

روونبین ڕێکخراوێکی مەدەنی نا حکومی، قازانج نەویست و بێلایەن و سەربەخۆیە. بایەخ دەدات بە لێکۆلینەوە، هەڵسەنگاندن، چاودێری پرۆسەکانی نەوت و گاز و پێشنیاری چارەسەرو چاکسازی بۆ لایەنی پەیوەندی دار دەکات.

ئامانجی ڕێکخراوەکە بریتییە لە بەشداری کاریگەر لە بنیاتنانی بنەماکانی شەفافییەت لە بواری نەوت و گازدا. بەرزکردنەوەی ئاستی زانیارییەکان و ڕۆشنبیریی هاووڵاتیان بە شێوەیەکی زانستی و ئەکادیمی. هەوڵدان بۆ گەیشتن بە زانیاری دروست و هەڵسەنگاندن و لێکدانەوەی زانستی و پێشنیار ی چارەسەر بۆ کۆی پرۆسەکانی نەوت و گاز.

پێناسەی ڕوونبینی (شەفافیەت)

روونبینی پێچەوانەی شاردنەوەیە، بریتییە لە پابەندبوونی حکومەت بە پێدانی زانیاری بە هاووڵاتی.

لەناوەڕۆکدا بریتییە لە لێپرسینەوەی هاوڵاتی لە فەرمانبەری گشتی. بوونی حکومەت بۆ خزمەتی میللەتە، لەبەرئەوە دەبێت ئەوزانیاریانەی کە پەیوەستە بە چۆنیەتی بەڕێوەبردنی بەرپرسەکان بۆ کارە گشتییەکان وە چۆنییەتی بەکاربردنی موڵك و ماڵی گشتی لەبەردەست بێت، وە ئاشکرا بکرێت بەشێوەیەکی راست، بە ئاسانیش لێی تێبگەن و بەیاساش ڕێکبخرێت. بەواتایەکی تر بریتییە لە ئاشکراکردنی زانیاری ڕاست و دروست و بەشێوەیەکی ئاسان و بە یاسا ڕێکخرابێت. واتە زانیارییەکان متمانە پێکراو بن، بەزمانێکی سادە دارێژرابێت، هاووڵاتی بەئاسانی لێی تێبگات، بەدەستی هەموان بگات، وە بەیاسا ڕێك خرابێت بەم شێوەیە ڕوونبینی بەرەو حوکمرانییەکی باش و دادپەروەمان دابات.

لە بەرانبەر ڕوونبینی دا گەندەڵی هەیە! ڕێکخراوی روونبینی نێودەوڵەتی Transparency International پێناسەی گەندەڵی دەکات بەوەی" خراپ بەکار هێنانی دەستەڵاتە بۆ دەستکەوتی کەسی" گەندەڵی متمانە کەم دەکاتەوە، دیموکراسی لاواز دەکات، بەربەست دەخاتە بەردەم گەشەی ئابووری، نادادی و کێشەی کۆمەڵایەتی زیاد دەکات. گەندەڵ کار دەکرێت هەرکەسێك بێت (سیاسی، بەرپرسی حکومیی، فەرمانبەری گشتی، خاوەن کار و بازرگان یان هەرکەسێکی ئاسایی) وە هەموو بوارێکیش دەگرێتەوە.

بۆ ڕووبەڕوو بونەوەی گەندەڵی پێویستمان بە پیادەکردنی ڕوونبینی هەیە. ڕوونبینێش هەمووی سەبارەت بەویە بزانین کێ؟ بۆ؟ چی؟ چۆن؟ بەچەند؟ بەمانای روناکی خستنە سەر بنەما فەرمی و نافەرمیەکان، پلان و بەرنامە، پرۆسە و ڕێوشوینەکان. روونبینی هاوکاردەبێت بۆ ئەوەی هاووڵاتی لێپرسینەوە بکات لە دەستەڵات لە پێناو بەرژەوەندی گشتیدا.

داواکردنی زانیاری و وەرگرتنی بەشیکە لەمافی مرۆڤ و دەکرێت وەکو ضمان بەکاربهێنرێت دژی گەندەڵی، متمانەی زیاتر دەدات بەخاوەن بڕیار و دامودەزگا گشتییەکان. روونبینی تەنها لەبەردەست بوونی زانیاری دا کورت ناکرێتەوە بەڵکو دەبێت بەئاسانی بەدەست بگات و تێگەشتن لێی و بەکارهێنانی لەلایەن هاوڵاتیەوە ئاسانبێت.

ڕوونبینی تەنها هەنگاوی یەکەمی ڕوبەڕوبونەوەی گەندەڵییە. ڕوونبینی نێودەوڵەتی دەڵێت لەماوەی ٢٥ ساڵی کارکردنماندا ئەوە تێگەشتین کە ناتوانرێت بەسەر گەندەڵیدا زاڵبیت ئەگەر نوێنەرانی حکومەت و کەرتی گشتی و کۆمەڵگەی مەدەنی بەیەکەوە لە پێناو بەرژەوەندی گشتیدا کار نەکەن.

گرنگی ڕوونبیینی

گرنگی ڕوونبینی لەوەدایە کە ناروونی کەم دەکاتەوە، سنوور دا دەنێت بۆ گەندەڵی و بەرەنگاری دەبێتەوە، متمانە بەهێز دەکات لە نێوان هاوڵاتی و حکومەتدا. چاودێری ناوخۆیی زیاد دەکات، ئەبێت بە هۆی ئاسانکاری لە هەڵسەنگاندنی ئەدای حکومەت و دامەزراوەکاندا. ڕوونبینی ڕوویەکی تری لێپرسینەوەیە، هەروەها چەق گەیشتنە بە پەرەپێدان و گەشەکردنی هەر بوارێك کاری تیا بێت، چ ئابووری، پەروەردەیی، تەندروستی...هتد. ڕوونبینی و بەرپرسیارێتی دوو ئامرازی سەرەکی حوکومڕانی باشە. ڕوونبینی کاتێك بەبەردەوامی پیادە دەکرێت، هێزێکی زۆر دەدات بە حکومەت تاوەکو بەرەنگاری گەندەڵی ببێتەوە ولێپرسینەوەی تەواو بکات. ڕوونبیینی کاتت بۆ دەگەڕێنێتەوە، خەرجی کەم دەکاتەوە، ئاڵۆزی لە تێگێشتن لە شتەکان کەم دەکاتەوە یان نایهێڵێت و ژینگەیەکی لەبار وتەندرووستی کار و متمانە دەخوڵقێنیت.

بەشێوەیەکی گشتی هەرهەنگاوێك بەئاراستەی ڕوونبینی کارێکی باشەو هەنگاوێك دەبێت بە ئاراستەی حکومرانی باش و درووست.

وەك بنەما ئاشکراکردنی داهاتی هەردامەزراوەیەك و چۆنیوتی خەرج کردنی ئەو داهاتە بەشێکە لە پرۆسەیەکی سەرەکی کە پێی دەوترێت بەڕێوەبردن بەمانا فراوانەکەی. تاوەکو لە کۆتاییدا خاوەن بەرژەوەندییەکان ئاگاداری چۆنییەتی بەڕێوەبەردنی بن و دڵنیابن لەوەی کە بەشێوەیەکی دروست مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت و بەڕێوە دەبرێت، چ لە ئاستی کۆمپانیای تایبەت یان گشتی. بەو مانایەی خاوەن بەرژەوەندیەکان چاودێری شێوازی بەڕێوەبردن دەکەن. گەر بێت و بازنەکە فراوانتربکرێت بۆ ئاستی دەوڵەت و بەڕێوەبردنی دەوڵەت، ژمارەکان و داهاتی نەوت و شیوازی خەرجییەکان بەشێك دەبێت لە پرۆسەی چاودێری کردنی هاوڵاتی بۆ چۆنیەتی ئیدارەدانی ئەو سەکتەرە، لەم میانەشدا ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت ئاماژەکانی چۆنێتی بەڕێوەبردنی ئەو سەکتەرەمان بۆ دەردەخات. بەو مانایەی هەنگاوێکە بۆ ئەوەی هاوڵاتی بتوانێت لەرێگایەوە لە حکومەت بپرسێتەوە وە حکومەتیش ئامادەبێت وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە کە لە ئەنجامی بڵاوکردنەوەی ئەوڕاپۆرتەدا دروست دەبێت. وەڵامەکانیش دەبێت توانای قەناعەت پێکردنی هەبێت هەروەك چۆن لە پێناسەی شەفافییەت دا ئاماژەمان پێ دا "ئاشکراکردنی زانیاری دەبێت بەشێوەی ڕاست و دروست و بەزمانێکی سادەبێت کە هاوڵاتی ئاسایی لێی تێ بگات"

ئەمە بۆ هاووڵاتی ئاسایی، بەڵام بۆ پەرلەمان و لایەنی پسپۆڕ و چاودێری حکومەت بۆ ئەوەی شەفافییەت مانای خۆی لە دەست نەدات دەبێت وردەکاریی چۆنییەتی مامەڵەکردن وبەڕێوەبردنی تەواوی سەکتەرە جیاکان ئاشکرا بکرێت. لێرەدا مەبەستمان سێکتەری نەوت و چۆنییەتی بەڕێوەبردنیەتی.

بەڵام تەنها وردبینی کردن مانای ئەوە ناگەیەنێت کە ڕوونبینی بەرقەراره، لەکاتێکدا وردبینی چ ناو خۆ یان وردبینی دەرەکی بەشێکی ئاسایی بەڕێوەبردنە ئیتر لە هەر ئاستێکدابێت. بە خستنەڕووی هەندێك ژمارە ناتوانرێت بووترێت ڕوونبینی

هەیە، لەکاتێکدا ئەو ژمارانە چەندە وەڵامی پرسیارەکان دەداتەوە هێندەش پرسیار درووست دەکات. لە گەڵ ئەوەی هەنگاوێکە دەبێت هەر حکومەتێك بیگرێتەبەر نەك تەنها بۆ نەوت بەڵکو بۆ سەرجەم سێکتەرەکان.

چوار چێوەی یاسایی سێکتەری نەوت

پەرلەمانی کوردستان وەکو باڵاترین دەزگای یاسادانان لەهەرێمدا چوارچێوەی یاسایی سێکتەری نەوتی بە یاسای ژمارە ٢٢ی ساڵی ٢٠٠٧ی یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان دیاری کردووە. ئەم یاسایە لە حەڤدە بەش و شەست و یەك مادە پێك هاتووە. هەر لە یاساکەدا ئەنجوومەنی هەرێمی نەوت و غاز بەرپرسە لە دانانی پرنسیپی گشتیٚ بۆ سیاسەتی نەوت و پلانی بە دوادا گەڕان و پەرەپێدانی کێڵگەکان، هەروەها ئاستی بەرهەم هێنان لە هەرێمدا دیاری دەکات. ئەنجوومەنی هەرێمی نەوت و غاز هەر یەك لە سەرۆك وەزیران و جێگری سەرۆك وەزیران و وزیری سامانە سروشتێکان و وەزیری دارایی و وەزیری پلاندان لەخۆ دەگرێت. پاشان ئەرکەکانی وەزارت و وەزیری سامانە سرووشتیەکانی دیاری کردووە. ئەم یاسایە لە دوتوێی مادەکانیا چۆنیەتی بەڕێوەبردنی سێکتەرەکە و پلان دانان و سەرپەرشتی کردن وڕێکخستنی پرۆسەکانی نەوت و پشکنین و ردبینی دیاری کردووە.

ئەوەی شایەنی بیرخستنەوەیە حکومەتی هەرێم هەتا ئەم ساتە وەختە چەند مادەیەکی گرنگی یاساکەی جیٚ بەجیٚ نەکردووە کە راستەوەخۆ پەیوەستە بە بنیادنانی ژێرخانی نەوتی هەرێمەوە. بە پێی ئەو یاسایە دەبوایە ئەم چوار کۆمپانیایە درووست بکرایە(١. کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینەوە و بەرهەمێنان .(KEPCO)٢ . کۆمپانیای کوردستانی نیشتیمانی نەوت (KNOC)، ٣. کۆمپانیای کوردستان بۆ هەناردنی نەوت (KOMO)، ٤. کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پاڵاوتن و پاشکۆکانی .(KODO)) دواتر لە ای نیسانی ساڵی ٢٠١٥ پەرلەمانی کوردستان یاسای سندوقی داهاتە نەوتیەکانی دەرکرد. بە پێی ئەو یاسایە دەبوایە تەواوی داهاتی نەوت و گازی حکومەتی هەرێم بخرێتە سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان KOTO و ئەنجوومەنێکیش بۆ سندوقەکە درووست بکریت. بەڵام تائێستا ئەم یاسایە نەچۆتە بواری جیٚ بەجیٚ کردنەوە. بە پێی یاسای نەوت و گاز ساڵی ٢٠٠٧ ئەنجوومەنی وەزیران بەرپرسە لە دامەزراندنی ئەو چوار کۆمپانیایەو سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان و پەسەندکردنی لە لایان پەرلەمانەوە.

مێژوویەکی کورتی نەوتی هەرێم

دەسپێکی بەرهەمهێنان لە سەکتەری نەوتدا بەگرێبەست و لەرێگای کۆمپانیای نێودەوڵەتی قەبارە بچوك و مامناوەند دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ٢٠٠٢. سەرەتا لەگەڵ کۆمپانیای گەنێل ئەنەرجی لە تەق تەق لە ناوچەی کۆیە و DNO ی نەرویجی لە پارێزگای دهۆك. پاشان چەندین گرێبەستی تر لە چەندین ناوچەی تر بۆ گەڕان و پشکنین و پەرەپێدان و بەرهەم هێنان کراوە. وەك بەشێك لە گرێبەستە نەوتییەکان پارەیەك هەیە دەدرێت بە وڵاتی خانەخویٚ و پێی دەوترێت پاداشت Bonus ئەم پاداشتە چەند جۆرێکی هەیە، پاداشتی کاتی ئیمزاکردنی گرێبەست Signature Bonus کە بە شیرینی گرێبەستیە نەوتیەکان ناسراوە، هەروەها پاداشتی بەرهەم هێنان Production Bonus، ئەمەش دەکرێت لەگرێبەستەکاندا بەبڕێك دیاری بکرێت کە بیدات بە حکومەت کاتێك کە کۆمپانیا نەوت دەدۆزیتەوە و دەگاتە بەرهەمی بازرگانی. لە یاسای نەوت و گازی هەرێم و گرێبەستە نەوتیەکاندا ئەم برە بە ٥ هەزار بەرمیل بەرهەمی رۆژانەی کێڵگەیەك دیاری کراوە. پاداشتێکی

تر ئەوەیە کاتێك بەرهەمی کێڵگەیەك دەگاتە ئاستێکی دیاری کراو بۆ نمونە ١٠ ملیۆن یان ٢٠ ملیۆن بەرمیل لەکێڵگەیەکدا (ئەگەر لە گرێبەستەکەدا ئاماژەی پێکرابێت) دەبێت بڕیك پارە وەکو پاداشت بدرێت بە حکومەت. ئەم جۆرە پاداشتەش لە گرێبەستەکانی هەرێمدا هەیە کاتێك لە چارەکی یەکەمی ٢٠٢٠دا کۆی بەرهەمی بلۆکی سەرسەنگ گەشتە ٢٥ ملیۆن بەرمیل بەپێی گرێبەستەکە کۆمپانیای HKN EnergyLtd کەلەو کێڵگەیەدا کاردەکات و ٦٢% ی پشکەکانی هەیە، دەبوایە ٧ملیۆن و ٧٥٠ هەزار دۆلاری بەهەرێم بدایە بەڵام ئەم پارەیە دواخراوە بۆ ئەوەی لەگەڵ شایستەی کۆمپانیاکەدا کەلای حکومەتی هەرێمە پاکتاو بکرێت.

دوای ئەوەی لەماوەی ٢٠٠٢ بۆ ٢٠١٤ زیاد لە ٥٢ گرێبەست کراوە، هەرێم بەئاستی جیا لە سەرەتاوە بەبڕی کەم پێش ڕاگەیاندن هەناردەی نەوتی دە کرد، و پاشتر لە٢٢ی ئایاری ٢٠١٤ بەفەرمی هەناردەی نەوتی ڕاگەیاند. بەڵام لە ١ی حۆزەیرانی ٢٠٠٩ دا بەفەرمی بۆری نەوتی هەرێم لە ڕێ و ڕەسمێکدا لە هەولێر کرایەوە و لە ساڵی ٢٠١٣ دا حکومەتی هەرێم ئابوری سەربەخۆی ڕاگەیاند. لە ٢ی کانونی یەکەمی ٢٠١٣ لە پەراوێزی سێیەمین کۆنفرانسی نەوت وگازدا، دکتۆر ئاشتی هەورامی وەزیری سامانە سروشتییەکان ڕایگەیاند ماوەی ساڵێکە نەوت بەتەنکەر بۆ تورکیا دەنێرین و سێ چوار ساڵێش دەبێت بەهەمان شێوە نەوتمان بە ئێران فرۆشتووە.

پاش ماوەیەکی کەم لە ڕاگەیاندنی حکومەتی هەرێم بۆ هەناردەکردنی نەوت لە ڕێی بۆریەوە نرخی نەوت دابەزی وە هەرێم توشی قەیرانی دارایی بوو، توانای دابین کردنی موچەی فەرمانبەرانی نەما. دەرئەنجام فشاری زۆری لەسەر دروست کرا لە ئاستی شەقام و حیزبە ئۆپۆزیزیۆنەکانی ئەوسا و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی بۆ ئاشکراکردنی داهاتی هەرێم و بەتایبەتیش داهاتی نەوت و گرێبەستە نەوتیەکان، و ئەوپارانەی وەکو پاداشتی گرێبەستیە نەوتیەکان وەرگیراوە و بە شیرینی نەوت ناسراوە.

لەماوەی ساڵانی ٢٠١٤ بۆ ٢٠١٦ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان ڕاپۆرتی هەناردەی رادەگەیاند کە لە هەندێکیا خۆی لە بەرهەمی کێڵگەکان و ئاستی هەنارده و بەکارهێنانی ناوخۆ و نرخی نەوت دەبینیەوە، هەندێ جاریش ڕوونکردنەوەی لەسەر کرپارەکان و چۆنیەتی دابەشکردنی داهاتەکەی لەلایەن وەزارەتی سامانە سروشتیەکانەوە بەسەر وەزارەت و دەزگا جیاجیاکانی حکومەتدا دەدا. بەڵام ئەم ڕاپۆرتانە مایەی ڕەزامەندی لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆن و چاودێرانی بواری نەوت نەبوون بەوەی کە وادیارە بەهەدەردانێکی زۆر لە داهاتدا کراوە، وە چارەنوسی پاداشتی ئیمزاکردنی گرێبەستەکان (شیرینی نەوت) دیار نییە، بۆیە فشار خرایە سەر حکومەت کە دیوانی چاودێری دارایی وردبینی بکات لە سێکتەری نەوت (داهات و خەرجی). بەڵام حکومەت بەوە ڕازی نەوبوو ، دواتر گرێبەستی لەگەڵ دیلۆیت کرد.

کورتەیەك لەسەر دیلۆیت

تا کۆتایی هەشتاکانی سەدەی ڕابردووە هەشت کۆمپانیای بەهێزی ژمێریاری هەبوون لە جیهان. ئەو کۆمپانیایانە بریتی بوون لە دیلۆیت هەسکنس ئاند سێلس (Deloitte Haskins & Sells)، ئارسەر ئەندرسن (Arthur Andersen)، توشەی ڕۆس (Touche Ross)، پرایس واتەر هاوس (Price Waterhouse)، کوپەرس ئاند لیبراند Coopers &

(Lybrand)، پیت مارویك میتشێل (Peat Marwick Mitchell)، ئارسەر یونگ. (Arthur Young) وە ئێرنست ئاند وینی(.Ernst& Whinney)

لەساڵی ١٩٨٩ ژمارەی کۆمپانیاکان بوون بە شەش ئەویش پاش ئەوەی هەریەك لە (Arthur Young و Ernst & Whinney) یەکیان گرت و کۆمپانیایەکی نوێیان درووست کرد بە ناوی ئێرنست یونگ (Ernst and Young)، دواتر هەردوو کۆمپانیای (Touche Ross و Deloitte Haskins & Sells) یەکیان گرت و دیلۆیت ئاند توشەی (Deloitte & Touche)پێك هێنا.

لە ساڵی ١٩٩٨ ژمارەیان بوو بە پێنج کۆمپانیا ئەویش پاش ئەوەی هەر یەك لە (Price Waterhouseو Coopers & Lybrand) یەکیان گرت و پێکەوە کۆمپانیایەکیان درووست کرد بە ناوی پرایسواتەرهاوسکوپەرس (PricewaterhouseCoopers). دواتر لە ساڵی ٢٠٠٢ ژمارەیان بوو بە چوار کۆمپانیا ئەویش دوای ئەوەی (Arthur Andersen) تاوانبارکرا بە رێگریکردن لە بەڕێوەچوونی یاسا لە ئابرووچونی ئینران .(Enron Scandal) بەمەش تەنها چوار کۆمپانیا مانەوە بریتی بوون لە (KPMG، Ernst & Young، Deloitte Touche Tohmatsu Limited، PricewaterhouseCoopers.) کە پێیان دەوترێت بیگ فۆر (Big4).

کۆمپانیای Deloitte Touche Tohmatsu Limited کە بە دیلۆیت ناسراوە، یەکێکە لە گەورەترین کۆمپانیاکانی ژمێریای لە جیهاندا. ئۆفیسی سەرەکیان لە لەندەنی پایتەخی بەریتانیایە. سەرمایەی دیلۆیت لە ساڵی ٢٠١٩ زیاد لە ٤٢ ملیار دۆلار بوو. دیلۆیت لە ١٥٠ وڵات کار دەکات وە ژمارەی کارمەندەکانی ٣١٢ هەزار کارمەند بووە لە ساڵی ٢٠١٩دا.

لە ٢٠١١/٩/٢٦ سایتی رۆیتەرز (Reuters) هەواڵێکی بڵاوکردەوە لەسەر دیلۆیت کە گوایە دیلۆیت لە دادگا سکاڵای لەسەر تۆمار کراوە بە بڕی ٧,٦ ملیار دۆلار بە تۆمەتی ئەوەی سەرکەوتوو نەبوە لە دۆزینەوەی گەندەڵی لە یەکێك لە گەورەترین کۆمپانیاکانی وەبەرهێنانی خانوبەرە لە ئەمریکا.

دواتریش لە ساڵی ٢٠١٦ کۆمپانیایەك بە ناوی ئسکۆم (Eskom) کە لە بواری وزەدا کار دەکات لە باشووری ئەفریقیا سکاڵای لە سەر دیلۆیت تۆمار کرد بە تۆمەتی ئەوەی بە گەندەڵی گرێبەستی تەندەرینی دەست کەوتووە لە کاتێکدا ئەو بڕەی دیلۆیت لە تەندەرەکەدا پێشکەشی کردووە پێنج ئەوەندەی بڕی کۆمپانیاکانی تر بووە کە پێشکەشیان کردووە.

حکومەتی هەرێم لە رێگای لیژنەی نەوت و غازی هەرێمی کوردستانەوە کە سەرپەرشتی و جێبەجێکردنی گرێبەستی لەگەڵ کۆمپانیای دیلۆیت و ئێرنس یونگ کرد. گرێبەستەکە لە ساڵی ٢٠١٦ واژوو کراوە و بۆ ماوەی پێنج ساڵە.

لە ٨ی مانگی ئایاری ساڵی ٢٠١٨ لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانی دا" نێچیرڤان بارزانی" سەرۆکی ئەنجوومەنی وەزیرانی ئەو کات باسی گرێبەستەی دیلۆیت و ئێرنست یونگی کرد وە هەر ئەو کاتیش ووتی: "ئێمە لە رۆژانی داهاتوودا هەموو وردەکاری ئەو راپۆرتە لەگەڵ پەرلەمانی کوردستان باسدەکەین، رێککەوتووین لەگەڵیان باس بکەین پێش ئەوەی هەموو ژمارەکان بڵاوبکرێنەوە، دوای ئەوە هەموو ئەو ژمارانە و هەموو ئەوانەی لە راپۆرتی دیلۆتدا هاتوون بۆ خەڵکی کوردستانیان بڵاودەکەینەوە."

دیلۆیت بۆ؟

هەرێم بە بیانووی ئەوەی کە دیوانی چاودێری دارایی لەو ئاستەدا نییە وردبینی بۆ سەکتەرێکی وەکو نەوت بکات بۆیە ڕازی نەبوو کاری وەردبینیان ڕادەست بکات. لە هەموو ئەو ماوەیەدا و تائێستاشی لەگەڵ بێت دیوانی چاودێری دارایی ڕێگە پێدراو نییە بۆ وردبینیکردنی داهاتی نەوت. لە بەرانبەردا هەرێم رایگەیاند کە لەگەڵ دوو کۆمپانیای وردبینی جیهانی رێکەوتووە بۆ وردبینی لە داهاتی پرۆسەکانی نەوت، ئەوانیش هەریەك لە کۆمپانیای دیلۆیت (Deloitte) و ئێرنست یونگ (E &Y) بوون.

بەپێی ڕاگەیاندنی هەرێم کۆمپانیای دیلۆیت وردبینی لە بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکات، وە کۆمپانیای ئی ئاند وای هەڵدەستێت بەووردبینی کردن لە داهاتی شیرینیە نەوتیەکان.

لە ٢٠١٨/٢/٢٣ رێکخراوی ڕوونبیین بەنوسراوی فەرمی داوای لە حکومەتی هەرێم کرد زانیاری پێ بدات لەسەر گرێبەستی وردبینی هەریەك لە کۆمپانیای دیلۆیت (Deloitte)و ئێرنست یونگ .(E &Y) گرێبەستەکان بەچەند کراوە، بۆ ماوەی چەندە و چەندین پرسیاری تر. بەپێی وەڵامی حکومەت چوار کۆمپانیا کە بە چوار گەورە کۆمپانیای جیهان ناسراون The (Big 4) بریتین لە (Deloitte, Ernst & Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers)داوەت کراون بۆ بەشداری کردن لە پرۆسەی تەندەرین. لە پاش بەڕێوەچوونی پۆرسەکە هەریەك لە دیلۆیت و ئێرنست یونگ دەست نیشان کران لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە لە ٢٠١٦/٢/٣. جۆری گرێبەستکەی نیوان حکومەتی هەرێم و هەر یەك لە دیلۆیت و ئێرنست یونك پێی دەوترێت گرێبەستی خزمەتگوزاری سەرەکی (Master Service) Agreement وە بۆ ماوەی پێنج ساڵە. واتا لە ساڵی ٢٠٢١ گرێبەستەکە کۆتایی دێت. حکومەت دەڵێ تێچووی گرێبەستەکە دیاری نەکراوە بە پێی ئاستی کارەکە دەستنیشان دەکرێت. کەواتە حکومەت هیچ زانیارییەکی لەسەر تێچووی ڕاپۆرتەکانی دیلۆیت بۆ ئاشکرا نەکردووین.

کۆمپانیای دیلۆیت لە ٢٠١٦ وە وردبینی بۆ بەرهەمی نەوتی هەرێم و داهات و خەرجیەکانی دەکات، کە بڕیارە وردبینی بۆ ساڵەکانی ٢٠١٤ و دواتر بکات. بەڵام تائێستا وردبینی بۆ ساڵەکانی ٢٠١٤,٢٠١٥,٢٠١٦ نەکراوە، وە دیلۆیت چوارساڵی لە هەرێم تەواو کردووە. بەپێی ئەو زانیاریانەی حکومەت بەڕوونبیینی داوە بڕیارە دیلۆیت راهێنان بە فەرمانبەرانی چاودێری دارایی بکات و ئاستی پیشەییان بەرزبکاتەوە. پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە چوارساڵ ماوەیەکی زۆرە بۆ ئەوەی کادری چاودێری دارایی راهێنانی تەواوی پێ بکرێت و ئامادەبکرێت وردبینیەکان لە لایەن ئەوەوە بکرێت. بە چوار ساڵ کەسێك هەموو قۆناغەکانی زانکۆ تەواو دەکات و شارەزایی باش لە بوارێکدا دەهێنێت و لەهەندێ وڵات بە چوارساڵ بڕوانامەی بەکالۆریۆس و ماستەریش وەردەگیرێت واتە پسپۆڕی لەو بوارەدا بە دەست دێنیت. بەڵام ئایا بەم چوار ساڵە دیلۆیت چی بۆ چاودێری دارایی کردووە؟ چاودێری دارایی کەی ئامادە دەبێت بۆ ئەوەی دەستبکات بەوردبینی؟ چونکە تێچوی ئەوگرێبەستەی دیلۆیت دەگەڕێتەوە بۆ ناو داهاتی حکومەت.

ئەو پێشنیارو بۆشاییانە چین کە دیلۆیت لە ئەنجامی وردبینیەکانی دۆزیویەتیەوە؟ چونکە ئەوەی لەسەر جەم ڕاپۆرتەکاندا ڕاگەیەنراوە ئەوەیە دیلۆیت دەڵێت هیچ بەیانێکی نادروستمان دەست نەکەوت، بەمانایەکی تر دیلۆیت تەنها زانیارییەکانی حکومەتی سەلماندووە. ئایا ئەوە جێی پرسیار نییە؟

کۆمپانیای دیلۆیت دوای ئیمزاکردنی گرێبەستەکەی لە ٢٠١٦/١٠/٥ دا لەگەڵ هەرێم لە سەرەتای مانگی کانوونی دووەمی ٢٠١٨ یەکەمین ڕاپۆرتی خۆی بڵاوکردەوە کە بۆ شەش مانگی یەکەمی ساڵی ٢٠١٧ بو. پاشان ڕاپۆرتی دووەم و سێیەم و چوارەمی هەرلەو ساڵەدا بڵاوکرایەوە. ڕاپۆرتی پێنجەم و شەشەمیش لە ٢٠١٩ دا بڵاوکرایەوە کە تا کۆتایی ٢٠١٨ ی لە خۆ گرتبوو.

لەبەرواری ٢٠٢٠/٤/٢٨ نامەیەکی حکومەتی هەرێم بڵاوکرایەوە کە ناردبووی بۆ حکومەتی عێراق وە لەونامەیەدا باسی شایستەکانی حکومەتی هەرێمی دەکرد هەر لە بوجە تا دەگاتە قەرەبوەکانی زیانلێکەوتوانی ڕەفتارەکانی ڕژێمی پێشوی عێراق و لەناویشیاندا خەرجیەکانی داهاتی نەوتی ٢٠١٩تیایدا بوو. ئەم نامەیەی حکومەتی هەرێم لە کاتێکدابوو کە ١١ مانگ بوو هیچ ڕاپۆرتێکی کۆمپانیای وردبینی بڵاونەکرابوەوە، و داهاتی ١٦ مانگیش وردبینی نەکرابوو لە ٢٠١٩/١/١ وە. ئەم ژمارانە لێکدانەوەی جیای بۆ کرا و گومان خرایە سەر ژمارەکان. فشارەکان لەڕێگای میدیاو سۆشیال میدیاوە خرایە سەر حکومەت کە ئەوژمارانە پرسیاری زۆر هەڵدەگرن. چەند ڕۆژێك دوای ئەوە و لەڕۆژی شەممە ٢٠٢٠/٢/٥کە ڕۆژی پشوی فەرمییە حکومەت ڕاپۆرتی حەوتەمی دیلۆیتی ڕاگەیاند. ئەمە خوێندنەوەی ئەوەی بۆ کرا لەلایەن چاودێرانەوە حکومەت لەژێر فشاردا ڕاپۆرتەکان بڵاودەکاتەوە.

بەڵام ئەوەی جێی تێبینیە هەتا ئێستا وە پاش تێپەڕبوونی زیاتر لە ٣ ساڵ هیچ ڕاپۆرتێکی کۆمپانیای ئیرنست یونگ بڵاو نەکراوەتەوە سەبارەت بە شیرینی گرێبەستە نەوتێکان و چۆنێتی خەرج کردنیان. هەروەها گرێبەستەکەی دیلۆیت یش پێی ناوەتە ساڵی چوارەم و لە ٢٠٢١ کۆتای دێت. لەگەڵ ئەوەشدا ڕاپۆرتەکانی وەردبینی بۆ ساڵانی ٢٠١٤، ٢٠١٥ و ٢٠١٦ بڵاو نەکراوەتەوە.

ڕوونکردنەوەی ڕاپۆرتی حەوتەمی دیلۆیت

دیلۆیت لە ڕاپۆرتی حەوتەمدا جیاواز لە ڕاپۆرتەکانی تر هەموو ساڵی ٢٠١٩ی بەیەکەوە بڵاو کردەوە. ڕاپۆرتێك کە هەموو ساڵەکە لەخۆ دەگرێت تەنها بەزمانی ئینگلیزی بوو، لەگەڵ ڕاپۆرتی چارەکی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم، بەجیا بەسێ زمانی ئینگلیزی و کوردی و عەرەبی، واتە چوار ڕاپۆرت بۆ وەرزەکان و ڕاپۆرتێکی هەموو ساڵەکە.

ناوەڕۆکی ڕاپۆرتەکان لەدوو لاپەڕە پێك هاتووە بەڵام بەچەند زمانێك وەرگێڕدراوە بۆیە زیاتر دەردەکەوێت. لاپەڕەیەکیان بریتییە لە خشتەی ژمارە یەك پێك دێت لە هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت. لاپەڕەی دواتر ڕونکردنەوەی تێبینێکانی خشتەی ژمارە یەك باس دەکات.

یەکەم برگە بریتیە لە هەندارده کردن و بەکاربردنی نەوت. لە چوار برگە پێك دێت. یەکەم نەوتی خاوی هەناردەکراو لە ڕێگەی بۆرییەوە. دووەم، ڕادەستکردنی نەوتی خاو بۆ پاڵاوگەکان بۆ پاڵاوتنی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان. سێیەم، فرۆشتن بۆ پاڵاوگەکان. چوارەم، فرۆشتنی ناوخۆ.

بەپێی ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت بەرهەمی نەوتی هەرێم لە ماوەی ساڵی ٢٠١٩ دا بریتی بووە لە ١٧٠,٩٧٧,٧٨٤بەرمیل نەوت وە لەو بڕەش ١٦٠,٣٠٦,٢٨٣ لەرێگای بۆریەوە هەنارده کراوە و ٨,٧٣٧,٤٤٤ دراوە بە وەزارەتی سامانە سروشتییەکان بۆ پاڵاوتن وە بڕی ٥٦٤,٤٧٦ فرۆشراوە بەپاڵاوگەو هەروەها بڕی ١,٣٦٩,٥٨١ بۆ کڕیارانی ناوخو.

Oil export, consumption and revenue

Review of the Kurdistan Regional Government of Iraq's oil production, export, consumption and revenue for the year ended 31 December 2019

Oil Exports and Consumption	Period Total
Piped export of crude oil (Note 2 and Note 3)	160,306,283 bbls
Crude oil delivered to refineries for MNR refining	8,737,444 bbls
Sales to refineries	564,476 bbls
Local sales	1,369,581 bbls
Total exported & consumed	**170,977,784 bbls**

هەروەها بەپێی ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت، هەرێم بە دوو نرخی جیا نەوتەکەی فرۆشتووە. نرخێك کە بۆ هەناردەی نەوتە لەرێی بۆریەوە بەرزترە لەو نرخەی کە دراوە بە کڕیارە ناوخۆییەکان (پاڵاوگەو کریاری ناوخۆ).

نەوتی فرۆشراو لەماوەی ساڵی ٢٠١٩دا بەبۆری دوای ئەوەی خاشاك و ئاوی لێدەرکراوە ١٥٨,٥١٢,٩٦٠ بووە، تێکرا نرخی فرۆشی نەوتی هەرێم بریتی بووە لە ٥٢,٦٧٦ دۆلار و داهاتی بەدەست هاتوو لە فرۆشی نەوت لەرێی بۆرییەوە کردویەتیە ٨,٣٤٩,٧٤٩,٧٣٣ دۆلار.

Pipeline Export Sales Analysis	Period Total
Net oil lifted by the buyers (net quantity after inventory movement and removal of water content) (Note 3 and Note 4)	158,512,960 bbls
Gross value of crude oil sold	8,349,749,733 USD
Average price per barrel achieved for oil sold	52.676 USD/bbl

پاشان نەوتی فرۆشراو بۆ پاڵاوگەو فرۆشی ناوخۆ دێت، کە کۆی بەکاربردنی ناوخۆ جگە لە و بڕەی دراوە بە وەزارەتی سامانە سروشتییەکان بۆ پاڵاوتن بریتی بووە لە ١,٩٣٤,٠٥٧ بەرمیل نەوت و تێکڕا نرخی فرۆش بریتی بووە لە ٤٥,٩٤١ دۆلار و داهاتی فرۆشی ناوخۆش کردویەتیە ٨٨,٨٥١,٥٦٧ دۆلار، واتە داهاتی فرۆشی هەناردە لەرێگەی بۆریەوە و فرۆشی ناوخۆ بەیەکەوە کردییە ٨,٤٣٨,٦٠١,٣٠٠ دۆلار، ئەوەی جێی سەرنجە لێرەدا داهاتی ئەو ٨,٧٣٧,٤٤٤ ملیۆن بەرمیلە نەوتەیە کە دراوە بە وەزارەتی سامانە سرووشتیکان بۆ پاڵاوتن لە ڕاپۆرتەکەدا باسنەکراوە و پاشتر بەدرێژتر شیکردنەوەی بۆدەکەین.

Refinery and Local Sales Analysis	Period Total
Net oil (crude and condensate) lifted by the buyers (net quantity after removal of water content and evaporation losses during transportation)	1,934,057 bbls
Gross value of crude and condensate sold	88,851,567 USD
Average price per barrel achieved for oil sold (*)	45.941 USD/bbl
(*) Condensate is priced as USD/MT, and has been converted to barrel equivalent for reporting purposes.	

١- **گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کڕیارەکان:** بریتییە لە بڕی ٦٩٦,٥٠١,٧٧٦ دۆلار ئەم پارەیە لەباڵانسی کڕیارەکانی نەوت دەرچووە واتە بەو ئەندازەیە حکومەت نەوتی داوە بە کڕیارەکان پێشەکی پارەی وەرگرتووە، و لەماوەی ئەوساڵەدا نەوتەکە رادەست کراوە. واتە لە کۆی داهاتی نەوت وە ردەگیرێت.

٢- **پارەدانی پێشەکی دوورخایەن:** ئەم بڕگەیە ئەو بڕە پارەیەیە لەو ماوەیەدا (٢٠١٩) وەکو پێشەکی نەوت حکومەت وەریگرتووە. کە بریتییە لە ١,٥٧٢,٧٢٦,٩٠٠ دۆلار.

٣- **سوود و ڕسووماتی دیکە پەیوەندیدار بە کڕیارەکانەوە:** ئەو سزاو غەرامانەیە کە هەرێم داویەتی بەکڕیارانی نەوت لە بری دواکەوتن و سود و کرێی گواستنەوەی لەکێڵگەکانەوە بۆ ناو بۆری کە برەکەی ٢٤,٤٤٤,٠٣٧ دۆلار.

٤- **پارەدان بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرانی نەوت لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان:** ئەو بڕو پارەیەیە کەدراوە بە بەرهەم هێنەکانی نەوت (کۆمپانیاکانی نەوت) بریتییە لە ٢،٥٣٧,١٢١،٢٩٠ دۆلار.

٥- **پارەدان لە بەرامبەر تاریفەی کۆمپانیای وزەی تورکی (TCE) :** کرێی تاریفەی نەوتی بەناو خاکی تورکیادا جیاکردۆتەوە بەڵام لەهەمان کاتیشدا ئەوە بەشێکە لە تێچوو خەرجی نەوت کە لەماوەی ئەو ساڵەدا بڕی ٤٩٤,١٨٦,٣١٥ دۆلار بووە.

٦- **بڕی پارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆریی کوردستان (KPC):** بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆرییەکان کرێی بۆری هەرێم بریتیە لە ٦٤٤,٣٧٢,٨٥٤ دۆلار.

٧- **دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC) وەکۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتی تورکی (TPCI) :** ئەو بڕەی دراوە بە قەرزی کۆمپانیی وزەی تورکی TEC و کۆمپانیای نێودەوڵێتی پەترۆڵی تورکیی TPIC بریتییە لە٦١٠,٠٠٠,٣٦٢ دۆلار.

٨- **پارەدان بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە:** ئەو خەرجیانەی کە جێ کراوەتەوە لەم بڕگەیەدا ناو نراوە خەرجی لایەناکانی تر کە بڕەکەی ٧٨١,٤٨٦,٤٣١ دۆلار.

٩- **داهاتی سەرباری بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان (PSA) و لە ڕێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن:** ئەم بڕگەیە بریتییە لە وەرگرتنی بڕی ٢٩٢,٢٠٦,٤٩٠ دۆلار.

لە کۆتایی ڕاپۆرتەکەشدا هاتووە لەکۆی پارەی فرۆشراوی نەوتی هەرێم بڕی ٣١٨,٥٤٠,٧١٩ دۆلار نەگەڕاوەتەوە بۆ هەرێم و لە بانکێکی لوبنانی بەهۆی کێشەی بانکی.

ڕێڕەوی داراییی بە پێی ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت	کۆی گشتی بە دۆلار
کۆی داهاتی فرۆشی نەوتی هەرێم لە ڕێگەی بۆری و فرۆشی ناوخۆوە	٨,٤٣٨,٦٠١,٣٠٠
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کڕیارەکان، بڕوانە (تێبینی ٦)	-٦٩٦,٥٠١,٧٧٦
پارەدانی پێشەکی دوورخایەن . بڕوانە (تێبینی ٧)	١,٥٧٢,٧٢٦,٩٠٠
سوود و ڕسووماتی دیکە پەیوەندیدار بە کڕیارەکانەوە، بڕوانە	-٢٤,٤٤٤,٠٣٧
پارە دان بۆ شایستەی داراییی بەرهەمهێنەرانی نەوت لە بری حکومەتی هەرێم	-٢,٥٣٧,١٢١,٢٩٠
پارەدان لە بەرامبەر تاریفی کۆمپانیای وزەی تورکی	-٤٩٤,١٨٦,٣١٥
بری پارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆریی کوردستان (بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆریبەکان	-٦٤٤,٣٧٢,٨٥٤
دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی و کۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتیی تورکی T	-٦١٠,٠٠٠,٣٦٢
پارەدان بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە بڕوابە (تێبینی ٨). ئەم بڕە جگە لە ١٨١،٦٠٩،٦١٩ دۆلار ئەوی تری خەرجی ٢ وەزارەتە (کارەباو سامانە سروشتییەکانە)	-٧٨١,٤٨٦,٤٣١
داهاتی سەربارەی بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان و لە ڕێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن. (بڕوانە تێبینی ١٠)	٢٩٢,٢٠٦,٩٤٠
کۆی ئەوبارانەی لە داهاتی نەوت لە ماوەی ٢٠١٩/١/١ تا ٢٠١٩/١٢/٣١ لە داهاتی نەوت دەرچووە نەگەڕاوەتەوە بۆ هەرێمی کوردستان	٣,٩٢٣,١٧٩,٢٢٥
کۆی ئەوبارانەی لە داهاتی نەوت لە ماوەی ٢٠١٩/١/١ تا ٢٠١٩/١٢/٣١ لە داهاتی نەوت گەڕاوەتەوە بۆ هەرێمی کوردستان (داهاتی هەرێم لە فرۆشی نەوت)	٤,٥١٥,٤٢٢,٠٧٥

تێبینی ڕوونبیین لەسەر ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت

لەئەنجامی شیکردنەوەمان بۆ بڕگەو ژمارەکانی ڕاپۆرتەکە چەند تێبینییەکمان بۆ دروست بوو کە لە خوارەوە دەیانخەینە ڕوو. جگە لەوەی کە ڕاپۆرتەکە بەهیچ شێوەیەك باسی کۆی بەرهەمی نەوتی هەرێم ناکات. دەکرێت بوترێت هەناردەو فرۆشی ناوخۆی بەرهەمە، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کەهەموو بەرهەم بێت ئەگەر وایە دەبوایە بەڕوونی دەستەواژەی کۆی بەرهەمی نەوتی هەرێم بەکاربهاتایە لەبری هەناردەو بەکارهێنان کە لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە.

١-گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کڕیارەکان: لەم بڕگەیەدا دیلۆیت پێمان دەڵێت بڕی ٦٩٦,٥٠١,٧٧٦ دۆلار لە باڵانسی کڕیارەکان دەرچووە. بەڵام کاتێك سەیری جوڵەی حسابات دەکەین لە چارەکی یەکەم بۆ چوارەم دەبینین لە چارەکی دووەمدا ١١٢,٩٧٣,٥٥١ دۆلار دەرچووە، وەلە چارەکی چوارەمدا ٦٩١,٨٨٢,٢٧٠ دۆلار دەرچووە. کە بەسەر یەکەوە دەکاتە ٨٠٤,٨٥٥,٨٢١ دۆلار.

لەهەمانکاتدا بە دوو گوژمە پارەی خراوەتە سەر لەلایەن کڕیارەکانەوە, لە چارەکی یەکەمدا ٤٥,٤٦١,٣١٤ وە لە چارەکی سێهەمدا ٦٢,٨٩٢,٧٣١ کە کۆی ئەم دوو بڕە دەکاتە ١٠٨,٣٥٤,٠٤٥. دیلۆیت هەمووئەم پارەیەی کە هاتووەتە سەر حسابی کڕیارەکان لە کۆی ئەو پارەیەی لە حسابی کڕیارەکان دەرچووە دەرکردووە. کەواتە ئەو پارەیەی لەحسابەکە(باڵانسی فرۆشی نەوت) دەرچوە لەم بڕگەیەدا بریتیە لە ٨٠٤,٨٥٥,٨٢١ دۆلار نەك ٦٩٦,٥٠١,٧٧٧. وە ئەو بڕەی کە زیاد کراوە (١٠٨,٣٥٤,٠٤٥) بۆ باڵانسی حسابی کریاران دیسان بە داهات ئەژمار دەکرێت چونکە حکومەت وەری گرتووە لەماوەی ساڵەکەدا.

جیاکردنەوەی داهات و خەرجی	چارەکی یەکەم	چارەکی دووەم	چارەکی سێیەم	چارەکی چوارەم	هەمووساڵی ٢٠١٩
کۆی داهاتی فرۆشی نەوتی هەرێم لە ڕێگەی بۆری و فرۆشی ناوخۆوە	2,032,863,797	2,295,626,983	1,990,417,608	2,119,692,912	8,438,601,300
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کریارەکان. پۆزەتیڤ	45461314		62,892,731		108,354,045
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کڕیارەکان. نیگەتیڤ		-112973551		-691882270	-804,855,821

٢-پارەدانی پێشەکی دوورخایەن: ئەم بڕگەیە ئەو بڕە پارەیە لەو ماوەیەدا (٢٠١٩) وەکو پێشەکی نەوت حکومەت وەریگرتووە. بریتییە لە ١,٥٧٢,٧٢٦,٩٠٠ دۆلار. ئەم بڕە پارە جیاوازە لە داهاتی فرۆشی نەوتی هەناردەکراو لە ڕێگای بۆری و فۆرشی نەوتی ناوخۆ. حکومەتی هەرێم ئەم بڕە پارەی وەرگرتووە وەکو پێشەکی کە لە ئایندەدا دەبێت لە بری

نەوت ڕادەستیبکات. بەڕای ئێمە دەکرا بە خشتەیەکی جیا ئەو پارانەی لە فرۆشی نەوتی ئەو ساڵە و خەرجیەکانی دابنرایە و هەرداهاتێکی تر کە هەیە جیابکرایەتەوە، بۆیە ئێمە جیامان کردوەتەوە تاوەکو بەڕوونی دیار بێت حکومەت لەماوەی ساڵەکەدا چەند پارەی هاتووەتە دەست و بەچ میکانیزمێك وەری گرتووە.

لەکۆتایدا پارەی فرۆشی نەوت و پێشەکی نەوتیش بەیەکەوە ئەژمار کراوە، ئەو ژمارەیەی لە کۆتایی خشتەکەدا دەمێنێتەوە بۆ حکومەت بۆ کەسێکی ئاسایی وادەردەکەوێت کە تەنها داهاتی فرۆشی نەوتە، بەڵام لە ڕاستیدا وانییە، بەڵکو فرۆش وپێشەکی نەوت و ئەوپارەیەشە کە لەخاڵی ٩ دا حکومەت وەری گرتووە. ئەوپارەی لە فرۆشی نەوت دەمێنێتەوە زۆر لەوبڕە کەمترە.

٣-**سوود و ڕسووماتی دیکە پەیوەندیدار بە کڕیارەکانەوە:** ئەو سزاو غەرامانەیە هەرێم داویەتی بەکڕیارانی نەوت لە بری دواکەوتن و سود و کرێی گواستنەوە لەکێڵگەکانەوە بۆ ناو بۆری کە برەکەی ٢٤,٤٤٤,٠٣٧ دۆلار.

ئەم بڕگەیە لە هەموو ڕاپۆرتەکانی دیلۆیتدا هەیە و حکومەت بەبەردەوام چەندین ملیۆن دۆلار دەدات بەسزای دواکەوتن و جیاوازی جۆری کوالیتی نەوت. پرسیارەکەی ئێمە لێردا ئەوەیە ئایا حکومەت چ میکانیزمێکی هەیە بۆئەوەی ئەم سزایانە کەم بکرێتەوە؟ نەدەتوانرا کەمترین سزا بدرانایە بەتایبەتی سزای دواکەوتن و جیاوازی جۆری نەوتەکە؟ هەروەها لەم بڕگەدا و لە تێبینی ٧دا کاتێك لە وردەکاری ئەو برە پارەیە دەڕوانین تێبینی ئەوە دەکەین بری ١٠,٤٥٠,٠٢٩ دۆلار پارەی گواستنەویە لە کێڵگەکانەوە بۆ خاڵی داخڵبوون بە بۆری هەرێم. ڕاستە ئەم پارەیە هەر خەرجییە بەڵام دەبێت لەگەڵ تێچوی گواستنەوە ئەژمار بکرێت (گواستنەوەی بۆری و تەنکەر هەر گواستنەوەیە). ئایا ئەم برە بۆ گواستنەوەی چەند بەرمیل نەوتە؟ تاوەکو بزانین تێچوی بەرمیلێك لە ڕێگەی تەنکەرەوە چەندە.

٤-**پارەدان بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرانی نەوت لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان:** ئەو برە پارەیەی کەدراوە بە بەرهەم هێنەکانی نەوت (کۆمپانیاکانی نەوت) بریتییە لە ٢،٥٣٧,١٢١،٢٩٠ دۆلار وە دەکاتە ٣٠% هەموواداهاتی نەوت. ئەم برە کرێی بۆری هەرێم و تاریفەی تورکیا و گواستنەوە لە ڕیی تەنکەرەوە تێدا نییە کە ئەوانەش خەرجی و تێچوی نەوتە و بەجیا ئەژمار کراون. ئەو خاڵەی کە لەهەموو ڕاپۆرتەکانی دیلۆیتدا دووبارە دەبێتەوە ئەوەیە پشکی کۆمپانیاکانی نەوت لە خەرجی و قازانج جیا نەکردۆتەوە. دەکرێت بوترێت کە کاری دیلۆیت نییە ئەوکارە بکات ،بەڵام ئامانج لە هێنانی دیلۆیت بۆ وردبینی کردن لە داهاتی نەوت بۆ ئەوەبوو کە ڕوونی و شەفافییەت دروست ببێت، ئەوکات حکومەت دەیتوانی داوای لە دیلۆیت بکردایە کە قازانج و خەرجی کۆمپانیاکانی نەوت جیا بکاتەوە،گرنگی ئەم جیاکردنەوە لەوەدایە، ئەوکەسانەی چاودێری دەکەن بۆ یان دەردەکەوێت کا ئێستا بەپێ گرێبەستەکان لە چ قۆناغێك داین بەپێی ئەو فۆرمۆلە ماتماتیکیەی دانراوە بۆ دابەش کردنی قازانجی کۆمپانیاو هەرێم، وەئاستی خەرجیەکانیش بەدەردەکەوێت. ئەوکات دەمانزانی کە پشکی کۆمپانیاکان چەندی خەرجی و چەندی قازانجە، و دەشزانین حکومەت لەبری کۆمپانیاکان چەند باج دەدات (یان چەند باج وەرناگرێت) چونکە بەپێی گرێبەستەکان ناڵێت کۆمپانیا لەباج بەخشراوە بەڵکو دەڵێت هەرێم لەبری کۆمپانیا باج دەدات. واتە ئاستی ئەوزیانەمان بۆ دەردەکەوێت کە بەهۆی وەرنەگرتنی باجەوە هەرێم دەیکات. کە بە پێی شیکردنەوەکانی ئێمە ئەگەر ڕێژەی ٤٠% باج وەربگیرێت ئەوا بەنرخی ٢٠ دۆلار هەرێم مانگانە نزیکەی ٢٠ ملیۆن دۆلار داهاتی باجی کۆمپانیاکانی نەوت و بۆری دەبێت، کە نرخ دەگاتە سەرو ٤٠ دۆلار بۆ زیاتر لە ٤٠

ملیۆن دۆلار مانگانە بەرز دەبێتەوە. وە لەساڵێکدا بە نرخی ٢٠ دۆلار کۆی باجی کۆمپانیای نەوت و کۆمپانیای بۆری گواستنەوەی نەوت دەکاتە زیاد لە ٢٤٠ ملیۆن دۆلار.

٥-**پارەدان لە بەرامبەر تاریفەی کۆمپانیای وزەی تورکی (TCE) :**کرێی تاریفەی گواستنەوەی ئەو نەوتەی کە بە خاکی تورکیادا تێدەپەڕێت لەماوەی ئەوساڵەدا بریتیە لە ٤٩٤,١٨٦,٣١٥ دۆلار. ئەگەر دابەشی بکەین بەسەر تێکڕای بڕی ئەو نەوتەی لەو ساڵەدا گەیشتۆتە بەندەری جیهانی تورکی، دەگەینە ئەودەرەنجامەی تاریفەی بەرمیلێك نەوت کە بە خاکی تورکیادا تێپەڕیوە بریتی بووە لە ٣,٠٨٢ دۆلار.

٦-**بڕی پارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆڕی کوردستان (KPC) :**بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆرییەکان، کرێی بۆری هەرێم دانراوە بە ٦٤٤,٣٧٢,٨٥٤ دۆلار. ئەگەر وەکو تاریفەی تورکیا ئەژماری بکەین ئەوا کرێی یەك بەرمیل نەوت لە ناوخاکی هەرێمدا دەکاتە ٤ دۆلار ١٩و سەنت. ئەوەی جێ سەرنجە بڕی ٠,٩٣٧ دۆلار تێچوی گواستنەوەی ناو هەرێم زیاترە لە تێچوی گواستنەوەی نەوت لە ناو خاکی تورکیا. لە کاتێکدا بۆری هەرێم راستە ئێستا لە لایەن کۆمپانیای رۆسنەفتی روسیەوە ٦٠٪ خاوەنداری دەکرێت و ٤٠٪ تریش هی کۆمپانیای کارە، بەڵام هەرێم ساڵی ٢٠١٧ پشکەکەی خۆی بە رۆسنەفت فرۆشتووە، دەبوایە کاتێك واز لە پرۆژەیەکی گرنگی وا دەهێنیت کە بەشێکی سەرەکییە لە ژێرخانی نەوت ئەوە ڕەچاوبکرایە کە لانی کەم لە کرێی تورکیا کەمتر بوایە. لەلایەکی ترەوە، درێژی بۆری تورکیا زۆر لەوەی هەرێم زیاترە وە ئەگەر ورد تریشی بکەینەوە نزیکەی نیوەی بەرهەمی هەرێم نزیکە لەسنوری تورکیاوە و لە پارێزگای دهۆکە و بەشێکی زۆری تریشی لە خورمەڵەیە. کەواتە لەسەر بنەمای ئەوخاڵانەی سەرەوە دەبێت کرێی ناو هەرێم هەرزانتر بێت.

٧-**دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC) و ەکۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتی تورکی(TPCI) :**ئەو پارەیەیە دراوەتەوە بەقەرزی کۆمپانیی وزەی تورکی TEC و کۆمپانیای نێودەوڵێتی پەترۆڵی تورکیی TPIC کە دەکاتە ٦١٠ ملیۆن و ٣٦٢ دۆلار. ئەوەی نازانرێت ئەوەیە ئەم برە بۆچی قەرز کراوە و چەند قەرزی ئەو کۆمپانیایە لای هەرێم ماوەتەوە. وەهەموو قەرزێك سودی دەچێتە سەر، بڕی سودەکەی چەندە؟

٨-**پارەدان بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە:** ئەو خەرجیانەی کە جێ کراوەتەوە لەم بڕگەیەدا ناو نراوە خەرجی لایەناکانی تر کە برەکەی ٧٨١,٤٨٦,٤٣١ دۆلار. کاتێك ورد دەبینەوە لەم خەرجیانەی لە تێبینی ٩ دا وەردەکارێکەی هاتووە، دەگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە تێکەڵییەك هەیە لەم خەرجیانەشدا. هەندێکی خەرجی ئاسایی حکومەتە وە هەندێکی تریش قەرزە کە ئێمە لێرەدا لەبەر ئەوەی سرۆشتی قەرزەکە نازانین دەیخینە سەر ئەو خەرجیانەی داهاتی نەوت. بەشەکەی تری خۆی لە کڕینی کارەباو سوتەمەنی بۆ وەزارەتی کارەباو کرینی پێوەری زیرەك لەگەڵ خەرجی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان ئەمانە دەبوایە وەکو داهاتی هەرێم بگەڕایەتەوە ناو خەزێنەی وەزارەتی دارایی، لەوێوە جارێکی تر دابەشکرایە بەسەر وەزارەتەکاندا. ئەم کارە وەزارەتی سامانە سروشتییەکان لەوکاتەوەی دروست بووە بەردەوام بەم کارە هەستاوە، بەوەی رۆڵی وەزارەتی دارایی دەبینێت و ئەو لایەنەیە کە پارە بە وەزارەتەکان دەدات. پێشتر لە ڕاپۆرتەکانی وەزارەتی سامانە سروشتیەکاندا بینیمان کەچۆن پارە دادات بە وەزارەت و دەزگاکانیی سەر بە حکومەتی هەرێم . لەغیابی سندوقی داهاتە نەوتیەکان دەبێت وەزارەتی دارایی ئەو لایانە بێت کە هەموو داهاتە نەوتیەکانی هەرێمی بۆ بگەڕێتەوە. بۆیە ئێمە لێرەدا جیا کارییەك دەکەین لە نێوان قەرزەکان و خەرجی وەزارەتەکان.

لە کۆی ئەو پارەیە بری ١٧٨,١٣٣,٣٣٧بۆ پاکتاوی قەرزی حکومەت چووە و بڕی ٣,٤٧٦,٢٨٢ بۆ ڕێکاری یاسایی چووە کە ئەم دوانە دەچنە خەرجی نەوتەوە. ئەوەی دەمێنێتەوە بەداهات ئەژمار دەکرێت.

تێبینییەکی تر کە بۆمان دروست دەبێت لەسەر ئەوپارەیەیە کەدراوە بە پاڵاوگەکان لە بری پاڵاوتنی ٨,٧٣٧,٤٤٤ بەرمیل نەوت کە بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان پاڵێوراوە، کە یەکسانە بە ٢١ دۆلار ٣٥ سەنت بۆ پاڵاوتنی هەر بەرمیلێك نەوت، لە کاتێکدا لە ساڵانی ٢٠١٥ و ٢٠١٦ دا وەزارەتی سامانە سروشتیەکان ١٧ دۆلار بۆ پاڵاوتنی بەرمیلێك نەوت دەدا بەپاڵاوگەکان. بە پێی لێدوانی ئەندامانی پەرلەمانی عیراق لە لیژنەی ووزە هەمان ئەو پاڵاوگانە نەوت بۆ حکومەتی عیراق دەپاڵێون بە نرخی ١٠ دۆلار بۆ هەر بەرمیلێك، کە لە هەربەرمیلێك نەوتدا ١١ دۆلار زیاتر لە حکومەتی هەرێم وەردەگرن.

Oil Exports and Consumption	Period Total
Piped export of crude oil (Note 2 and Note 3)	160,306,283 bbls
Crude oil delivered to refineries for MNR refining	8,737,444 bbls
Sales to refineries	564,476 bbls
Local sales	1,369,581 bbls
Total exported & consumed	**170,977,784 bbls**

Note 8

Payments to other parties of USD 781,486,431 is made up of the following:

i. USD 342,592,153 for supply of electricity to the Kurdistan Region;
ii. USD 186,629,355 for refinery processing fees; پارە دراوە بە پاڵاوگەکان بۆ پاڵاوتنی نەوت
iii. USD 178,133,337 for the settlement of debt by the KRG;
iv. USD 54,062,038 for fuel purchased for the Ministry of Electricity;
v. USD 13,266,415 for logistical support services provided to the MNR;
vi. USD 3,476,282 for legal services and retainer for the KRG;
vii. USD 1,801,148 for services provided to the Ministry of Electricity (Smart metering project); and
viii. USD 1,525,703 in connection with the gas pipeline project.

نەوتی خاو کاتێك بەرهەم دەهێنرێت و کریارەکان دەیکڕن بۆ ئەوەیانە بیپاڵێون و قازانج لە فرۆشی بەرهەمەکانی بکەن ئەگینا نەوتی خاو بەبێ پاڵاوتن سودی نییە. کەواتە هەرێم دەبێت بە پاڵاوتنی نەوت قازانج بکات لە بەرهەمەکانی (بەنزین، دیزڵ، بەنزینی فرۆکە، نەوتی سپی ماڵان و گازی ماڵان (LPG)) بەوپێیە بێت لەو ٨ ملیۆن ٧٣٧ هەزار و ٤٤٤ بەرمیلە دەبێت لە داهاتی هەناردە زیاتری دەست کەوتبێت. کە ئەگەر لە ڕێگەی بۆریەوە ئەم بڕە نەوتە بیفرۆشرایە داهاتەکەی دەیکردە ٤٦٠ ملیۆن و ٢٥٣ هەزار و ٦٠٠ دۆلار. ئەوەش دەزانین لە ساڵی ٢٠١٩دا هەرێم نەوتی سپی دابەشنەکردووە بەسەر هاوڵاتیاندا، **پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە کە ئایا داهاتی بەرهەمە نەوتێکان چی لێهاتووە؟**

بە پێی لێکدانەوەکانی ڕوونبیین لەسەر بنەمای ئەو زانیاریانەی لە بەردەستە بۆ توانای پاڵاوتنی نەوت لە پاڵاوگەی بازیان وە ڕێژەی هەریەك لە بەرهەمەکانی نەوت کە بەرهەم دێت، بۆمان دەردەکەوێت داهاتی بەنزین ، دیزل، نەوتی ڕەش، نەوتی سپی و بەنزینی فرۆکە بە پێ نرخی پشتگیری کراو (لە نرخی بازارکەمتر) ١٤٠,٥١٦,٤٤٨ ملیۆن دۆلارە.

وە ئەگەر پارەی پرۆسەکانی پاڵاوتنی لێ دەرکەین کە حکومەت داوێتی بە پاڵاوگەکان کە وەك لە سەروە باسمان کردوە نرخێکی زۆر زیاترە لە نرخی ئاسایی و بریتیە لە ١٨٦,٦٢٩,٣٥٥ ملیۆن دۆلار، ئەوا حکومەتی هەرێم تەنها بڕی ملیۆن

١٤٠,٥١٦,٤٤٨دۆلاری دەست کەوتووە لە بەرهەمە پاڵێوراوەکان. داهاتی بەرهەمە نەوتیەکان لە راپۆرتەکەدا ئاماژەی پێ نکەراوە. ئەم برە پارەیە نرخی غازی ماڵانی تیا نیە کە نزیکەی ١٧,٤٧٤ تەن دەبێت لە ساڵەکەدا.

نەوتی دراو بە پاڵاوگە/ بەرمیل	8,737,444.00	١بەرمیل نەوتی خاو = ١٥٩ لیتر		نەوتی دراو بە پاڵاوگە/ لیتر =		1,389,253,596
بەرهەمی نەت	ڕێژە لە برمیلێك	بەرمیل	لیتر	نرخ دینار	داهات بە دینار	داهات بە دۆلار
بەنزین	21.23%	1,854,959	294,888,735	250	73,722,183,750	61,435,153
دیزل	23.58%	2,060,289	327,654,150	150	49,148,122,500	40,956,769
نەوتی ڕەش	42.45%	3,709,045	589,777,470	10	5,897,774,700	4,914,812
نەوتی سپی	3.14%	274,356	43,622,563	200	8,724,512,600	7,270,427
بەنزینی فرۆکە	3.93%	343,382	54,609,025	570	31,127,144,250	25,939,287
گازی ماڵان/ تۆن	0.20%	17,475				
	94.5%		کۆی داهاتی بەرهەمە نەوتیەکان		168,619,737,800	140,516,448
					پارەی دراو بە پاڵاوگەکان	186,629,355

خاڵێکی تری جێی سەرنج هەر سەبارەت بە کرێ و پارەی پاڵاوگە کان ئەوەیە لە چارەکی یەکەمی ساڵی ٢٠١٩ دا وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بڕی ٢ملیۆن و ٤٣٧ هەزار و ٥٢٤ بەرمیل وەرگرتووە بۆ پاڵاوتن، بەڵام لەو چارەکەدا کرێی پرۆسەکانی پاڵاوتن بریتییە لە ١٨٠,٠٠٠,١٢٠ دۆلار کە دەکاتە لە ٩٤٪ی هەموو ئەو پارەیەی دراوە بە پاڵاوگەکان. بەڵام لە چارەکی دووەمدا بۆ ٢,٤٠٨,٣٠٩ بەرمیل تەنها ٦,٦٢٩,٢٣٥ دۆلار دراوە بە پاڵاوگەکان، و لە دو چارەکی کۆتایی ساڵدا پاڵاوگە هیچ برە پارەیەکی وەرنەگرتووە. ئەمە دەمانخاتە بەردەم دوو گریمانە، یەکەم یا ئەوەتا وەزارەتی سامانە سروشتیەکان پارەی پاڵاوتنی نەوتی پێشەکی داوە بە پاڵاوگەکان و هاوکاری کردوون، لە کاتێکدا لە ساڵی ٢٠١٩دا کێشەی دابەشکردنی موچەی هەبووە و کێشەی داهاتی هەبووە. ئەگەر ئەوە وابێت ئەم هەنگاوە لەجێی خۆیدانییە بەڵکو حکومەت لەهەموو لایەك زیاتر پێویستی بەهاوکاری هەبووە لە پێناو خزمەتی گشتی و دابین کردنی داهات بۆ موچەی فەرمانبەران نەك بە پێچەاونەوە. ئەگەر ئەم دەرئەنجامە وانەبێت ئەوکات روبەڕووی ئەو پرسیارە دەبینەوە کە سەرئەنجامی ئەم برە نەوتە چی لێ هاتووە؟ **وە پرسیار لەسەر ئەوپارەیە دروست دەبێت کە دراوە بە پاڵاوگەکان.**

گریمانەکەی تر ئەوەیە هەرێم لەژێر ناوی پاڵاوگەکاندا قەرزێکی تری داوەتەوە و ئاشکرای ناکات؟ ئەگەر وابێت گرفتەکە گەورەترەو پرسیار لەسەر کۆی پرۆسەکە دروست دەکات.

	نەوتی پاڵاوگەکانی هەرێم	پارەی پاڵاوگەکان بۆ پاڵاوتن
چارەکی یەکەم	2,437,524	180,000,120
چارەکی دووەم	2,408,309	6,629,235
چارەکی سێهەم	2,105,543	
چارەکی چوارەم	1,786,068	
کۆی ساڵی ٢٠١٩	8,737,444	186,629,355
نرخی تێچوی یەك بەرمیل نەوت		21.36

٩- **ئەم برگەیە بریتییە لە داهاتی سەرباری بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان (PSA) و لە ڕێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن:** واتە ئەو پارەیە پەیوەستە بە پرۆسەی نەوتەوە، بەڵام

داهاتی فرۆشی نەوت نیە. ئەتوانرێت وەکو پاداشتی گرێبەستەکان ناوزەد بکرێت. پەیوەندی نییە بە بەرهەمی ئەوساڵەوە کە بریتییە لە ٢٩٢,٢٠٦,٤٩٠ دۆلار.

	جیاکردنەوەی داهات و خەرجی	چارەکی یەکەم	چارەکی دووەم	چارەکی سێیەم	چارەکی چوارەم	هەمووساڵی ٢٠١٩
	کۆی داهاتی فرۆشی نەوتی هەرێم لە رێگەی بۆری و فرۆشی ناوخۆوە	2,032,863,797	2,295,626,983	1,990,417,608	2,119,692,912	8,438,601,300
١	کۆی نەو پارانەی جگە لە داهاتی فرۆشی نەوت هەرێم وەری گرتووە	1,455,913,502		517,373,933		1,973,287,435
٢	گۆرانکاری لە ردسیدی حیساباتی کرپارەکان	45,461,314		62,892,731		108,354,045
٣	داهاتی سەرباری بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان و لە رێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن.	288,644,188		3,562,302		292,206,490

لە کۆتایی راپۆرتەکەدا هاتووە کە لەکۆی پارەی فرۆشراوی نەوتی هەرێم بری ٣١٨,٥٤٠,٧١٩ دۆلار لە بانکێکی لوبناندایە نەگەراوەتەوە بۆ هەرێم بە هۆی کێشەی بانکی یەوە.

١٠. **خاڵێکی تری جێ ی سەرنج سەبارەت بە نرخی فرۆشی نەوتی ناوخۆیە:** کە جیاواز لە نەوتی هەناردەکراو لە رێگای بۆریەوە بە تێکرا ٤٥،٩٤١ دۆلار بووە. لە کاتێکدا نەوتی هەناردەکراو لە رێگای بۆریەوە تێکرا بە ٥٢،٦٧٦ فرۆشراوە. لە ساڵانی رابردووشدا دوو جۆر فرۆش هەبووە. فرۆشی ناوخۆی و فرۆش لە رێگای تەنکەرەوە هەمیشە کەمتر بووە، بەهانەکەش ئەوەیە کە تێچووی ئەمبار کردن و گواستنەوە زیاتر بووە. جیاواز لە راپۆرتەکانی پێشوو هیچ روونکردنەوەیەك نەدراوە کە بۆچی ئەم جیاوازیە هەیە لە نرخدا. ئەوەش دەزانین لایەنی سودمەند لە کەمی نرخ حکومەت نییە بەڵکو کرپارەکانە، ئەوانیش کەرتی تایبەتن.

شرۆڤەی کارەکانی حکومەتی هەرێم بۆ دۆسیەی نەوت

هەرێمی کوردستان تا رادەیەکی باش کێشەی یاسایی نییە لەبواری نەوتدا بەڵکو کێشەکە لە بوارە کردارییەکەدایە (جێبەجێ کردنی یاساکان). لانی کەم پێنج یاسا هەیە کەراستەوخۆ و ناراستەوخۆ پەیوەستە بە چالاکییەکانی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان و رێك خستنی کاروبارەکانیان هەرلە یاسای وەزارەتی سامانە سروشتییەکان، و یاسای نەوت و گاز و یاسای سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازیەکان تا یاسای چاودێری دارایی و یاسای مافی دەستکەوتنی زانیاریی.

١. یاسای نەوت و گازی هەرێم برگە گرنگ و جەوهەریەکانی پشتگوێ خراوە و حکومەتی هەرێم هەتا ئەم ساتە وەختە چەند مادەیەکی گرنگی یاساکەی جێ بەجێ نەکردووە کە راستەوەخۆ پەیوەستە بە بنیادنان و رێکخستنی ژێرخانی نەوتی هەرێمەوە، وە ماوەی نزیکەی ١٣ ساڵە دواکەوتووە و بەبێ هیچ هۆیەکی تەکنیکی. بە پێی ئەو یاسایە دەبوایە ئەم چوار کۆمپانیایە درووست بکرایە (١. کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینەوە و بەرهەمێنان (KEPCO)٢, . کۆمپانیای کوردستانی نیشتیمانی نەوت(KNOC)، ٣. کۆمپانیای کوردستان بۆ هەناردنی نەوت (KOMO)، ٤. کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پاڵاوتن و پاشکۆکانی (KODO)).گرنگی ئەم کۆمپانیایانە لەوەدایە هەلی کاری ناوخۆ زیاد دەکات، پسپۆری خۆماڵی پێدەگەیێنێت وە پشتی پێ دەبەستێت، لە ئەنجامیشدا دەتوانێت کۆنترۆڵی بەرێوبردنی سەکتەری نەوت بکات بەشێوەیەکی باشتر. ئێستا هەندێك لە گرێبەستە نەوتیەکان پانزە ساڵ زیاتری تێپەراندووە. بۆ نموونە گرێبەستی کۆمپانیای گەنەڵ ئێنرجی لە کێڵگەی تەق تەق وە گرێبەستی کۆمپانیای دی ئێن ئۆ لە کێڵگەی تاوکی لە ساڵی ٢٠٠٤ دا

ئمیزا کراون. و ئەگەر بەم شێوەیە بەردەوام بین وە کۆمپانیاکان درووست نەکرێن، ئەوە لە کاتی کۆتای هاتنی گرێبەستەکاندا هەروەك سەرەتای گرێبەستەکان هیچ جێگرەوەیەکی کۆمپانیا نێودەوڵەتێکانمان نیە، وە ناچار دەبین کە بەهەمان مەرجی سەرەتای کارکردنمان ڕازی بین و هیچ جۆرە پسپۆریەکیش بەدەست ناهێنین. بۆیە تا رۆژێك زووتر دەستپێشخەری بکەین لە درووستکردنی ئەم چوار کۆمپانیانە، شارەزایی زیاتر بەدەست دەهێنین و باشتر ئەم کەرتە بەڕێوەدەبەین لە ئایندەدا.

بەپێی یاسای نەوت وگاز سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی ئەو کۆمپانیایانە دەبێت لالایەن پەرلەمانەوە متمانەیان پێ بدرێت، بەڵام بەبێ ئەوەی ئەم کۆمپانیایانە درووستکرابن سەرۆکی حکومەت تەنها دوای یەك ساڵ لە دەرچوونی یاسای نەوت و گاز بەناوی کۆمپانیای کیبکۆ KEPCOوە چەند گرێبەستێکی ئیمزا کردووە، لە ناویاندا گرێبەستی کێڵگەی هەولێر لە نێوان کۆمپانیای نەوتی نیشتیمانی کۆریا (Korea National Oil Corporation) و کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینەوە و وەبەرهێنان (KEPCO)، نیچیرڤان بارزانی لە بری کۆمپانیای کێبکۆ ئیمزای کردووە. یاسایی بوون و نەبوونی کۆمپانیایەك کە بوونی نەبێت بۆ پەرلەمان و داواکاری گشتی جێ دەهێڵین.

دواتر لە ای نیسانی ساڵی ٢٠١٥ پەرلەمانی کوردستان یاسای سندوق داهاتە نەوتێکانی دەرکرد. ئەم کارە ئەرکێکی یاساییە لەئەستۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان بە یاسای ژمارە ٢٢ی ساڵی ٢٠٠٧ی (یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان). ئەم دامەزراوانە بەیەکەوە تەواوکەری یەکترین و دەکرا دۆسیەی نەوت لەئاستێکی تاڕادەیەک بەرزدا بەرەوپێشبەرێت.

٢. دیلۆیت بەرپرسە بەرانبەر ئەنجومەنی نەوت وگازی هەرێم چوونکە گرێبەستی لەگەڵ ئەوداهەیە و پابەندی ڕیکەوتنەکەیەتی، ئەوە تێدەگەین و بەشێکە لە پابەندی گرێبەستەکەی نێوانیان. ئەی ئەنجومەنی نەوت و گاز کە لە سەرۆك وەزیران و چیگرەکەی و وەزیری دارایی و سامانە سروشتییەکان و پلان دانان پێك دێت بەرانبەر کێ بەر پرسیارە؟ کێ متمانەی پێداون؟ ئەسڵ وایە پەرلەمان ئەولایەنەیە کە متمانە دەدات بە حکومەت و لێپرسینەوەی لێدەکات. لە کاتێکدا ئێمە باسی ڕوون بینی و شەفافییەت دەکەین، لە بازنەیەکی فراوانتردا هاوڵاتیش متمانەی بەو نوێنەرانە داوە لەپەرلەمان، ئەوانیش حکومەت هەڵدەبژێرن، بۆیە مافی هاوڵاتیشە لە وردەکاری داهات و خەرجی ئاگاداربێت. هەروەها دەستخستنی زانیاری بەشێکە لە مافی مرۆڤ بەواتایکی تر شاردەنەوەی زانیاری پێشیلی مافی مرۆڤە.

هەرچەند" نێچیرڤان بارزانی" سەرۆکی ئەنجوومەنی وەزیرانی ئەو کات لە سەرەتای ساڵی ٢٠١٨ دا باسی گرێبەستی دیلۆیت و ئێرنست یونگی کرد وە هەر ئەو کاتیش ووتی:

> "ئێمە لە رۆژانی داهاتوودا هەموو وردەکاری ئەو راپۆرتە لەگەڵ پەرلەمانی کوردستان باسدەکەین، رێککەوتووین لەگەڵیان باس بکەین پێش ئەوەی هەموو ژمارەکان بڵاوبکرێنەوە، دوای ئەوە هەموو ئەو ژمارانە و هەموو ئەوانەی لە راپۆرتی دیلۆتدا هاتوون بۆ خەڵکی کوردستانیان بڵاودەکەینەوە."

هەموو ئەوانەی لە راپۆرتی دیلۆیتدا هاتووە هەر ئەمەیە یان ڕاپۆرتی دووەمیش هەیە کە بۆشایی و پێشنیارەکان دەخاتە بەردەست ئەنجومەنەکە، تائێستا نە پەرلەمان و نە رێکخراوەکانی تایبەتمەندی بواری نەوت و شەفافیەت هیچیان پێنەدراوە هەرچاوەڕێی ئەو رۆژەن کە بێت.

٣. نزیکەی چوار ساڵە گرێبەست لەگەڵ کۆمپانیای ئی ئاند وای E&Y بۆ وردبینی لە داهاتی پاداشتە نەوتییەکان (شیرینیە نەوتییەکان) کراوە (چ پاداشتی ئیمزاکردن بێت یان پاداشتی بەرهەم هێنان یان پاداشتی گەشتن بەئاستێکی دیاری کراو

لەبەرهەم) كە برە پارەیەكی زۆر وەرگیراوە و گومانی بەهەدەردانی زۆر دەكرێت تیایدا، ئایا جێی پرسیار نییە كە دوای ئەو هەموو ساڵە و دوای ئەوەی كۆمپانیای دیلۆیت وردبینی سێ ساڵ تەواو دەكات، بەڵام تەنها بە ڕستەیەكیش باسی وردبینی شیرینییە نەوتیەكان نەكراوە؟! پرسیارێك دەبێت بكرێت ئەوەیە بۆچی پەرلەمان بێدەنگە؟ ئێمە لە ڕوونبین لە خولی پێشودا پرسیارمان لە پەرلەمان و حكۆمەت كردووە و لە ڕاگەیاندنەكان بەردەوام ئەو باسەمان وروژاندووە بەڵام سەیرە هەموان بێدەنگی هەڵدەبژێرن لەكاتێكدا بانگشەی شەفافییەت دەكرێت و یاسایەكیش هەیە كە مافی دەستكەوتنی زانیاری دەدات بە هاوڵاتی، و لە پەرلەمان دەرچووە (یاسای ژمارە ١١ ساڵی ٢٠١٣) وبەتایبەت لەمادەی پێنجی یاساكەدا هاتووە كە دەڵێت:

" هەمووكەسێك مافی ئەوەی هەیە كە داوا بۆ بەدەستهێنانی زانیاری پێشكەش بكات ئەگەر ئەو بەڵگەنامەیەی كە زانیاریە داواكراوەكانی تێدایە لای ئەم دام و دەزگایەبێت كە داواكەی ئاڕاستەكراوە ئەوا پێویستە دانەیەك لەو بەڵگەنامەیەی پێ بدات"

٤. بۆری نەوتی هەرێم یەكێك بوو لەپرۆژە گرنگەكانی پەیوەست بەژێرخانی ئابووری هەرێمەوە، لەڕێیەوە توانرا نەوتی هەرێم ببەسترێتەوە بە بەندەری جیهانی تورکیەوە لە سەر دەریای سپی ناوەڕاست وە لەوێوە بگەیەنرێتە دەست كڕیارەكانی نەوت و بازاڕی جیهان. هەرێم ساڵی ٢٠١٧ كاتێك كە گرفتی دارایی بۆ درست بوو پشكەكەی خۆی بە ڕۆسنەفت فرۆشت، دەبوایە كاتێك واز لە پرۆژەیەكی گرنگی وا دەهێنیت كە بەشێكی سەرەكییە لە ژێرخانی نەوت ئەوە ڕەچاوبكرایە كە گرێبەستی فرۆشتنەكە بەشێوەیەك دابڕێژرایە كە بەرژەوەندی درێژخایەنی هاوڵاتیانی كوردستان ڕەچاوبكرایە، لانی كەم كرێی هەرێم لە كرێی بۆری تورکیا كەمتر بوایە. لەلایەكی ترەوە، درێژی بۆری تورکیا زۆر لەوەی هەرێم زیاترە وە ئەگەر ورد تریشی بكەینەوە نزیكەی نیوەی بەرهەمی هەرێم نزیكە لەسنوری تورکیاوە. كەواتە لەسەر بنەمای ئەوخاڵانەی سەرەوە دەبێت كرێی ناو هەرێم هەرزانتر بێت، بەڵام كاتێك نرخی تێپەڕبوونی بەرمیلێك نەوت نزیكەی دۆلارێك زیاترە لە تاریفەی تورکیا، نیشاندەری ئەوەیە تیمی دانوستكاری هەرێم لاوازبووە لە دانوستاندن لەگەڵ ڕۆسنەفت. ئەم خاڵەمان هەستپێكرد لەكاتی گرێبەستی داناگازدا و لەڕاپۆرتی پارساڵی ڕێكخراوی ڕوونبیندا بەدرێژی باسی خەمساردی و لێنەزانی تیمی هەرێم مان كرد و مامەڵەكردنێكی نا پرۆفیشناڵانە لەگەڵ گرێبەستەكەدا كرابوو. دەبوایە بۆ ئەم گرێبەستەی ڕۆسنەفت وانەیەی باش وەربگیرایە و بەرژەوەندیەكانی هەرێم باشتر ڕەچاوبكرایە، ئەمەش لە كاتێكدایە كە تورکیا ڕاستەوخۆ بەرپرسە لە پاراستنی بۆرییەكە لەناو خاكی خۆیدا، بەڵام كۆمپانیای ڕۆسنەفتی روسی و كۆمپانیای كار پێی ناچێت ڕاستەوخۆ ئەم بەرپرسیەتیە بگرنە ئەستۆ لە ناو خاكی كوردستان، بەڵكو حكومەتی هەرێم ئەو ئەركەی لەسەر خۆی داناوە.

٥. لە حكومەتێكی سیستەماتیكدا دەبێت هەر وەزارەتە دەورو ڕۆڵی خۆی ببینێت. وەزارەتی سامانە سرووشتییەكان ڕۆڵی حكومەتێكی بچوككراوەی بینییوە لەناو حكومەتدا، لەبری ئەوەی داهاتی نەوت بەتەواوەتی بگەڕێنێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی، بە پێچەوانەوە سامانە سرووشتێكان داهاتی بەسەر وەزارەتەكاندا دابەش كردووە. نەبوونی چاودێری بەسەر هەر دەزگا و تەنانەت كەسێكیشەوە زەمینەی گەندەڵی ساز دەكات بۆ ئەو كەس و دەزگایە. لەحكومەتدا پەرلەمان ئەودەزگایەیە كە دەبێت چاودێر بێت بەسەر كارو چالاكییەكانی حكومەتەوە، لەوەزیاتریش دەزگایەك هەیە بەناوی چاودێری دارایی كە كاری وردبینییە، بەڵام لە پرۆسەكانی نەوتدا بەهەموو شێوەیەك كەنار خراون، بە بەهانەی زۆر لاواز ڕێگەیان پێنەدراوە كە چاودێر بن و كاری وردبینی خۆیان لە بەرهەم و داهاتی نەوتدا بكەن. لەكاتێكدا بنەماكانی وردبینی هەمووی یەكە، گەر

فەرمانبەرەكانی چاودێری دارایی پێشتر كاری وردبینی سەكتەری نەوتیان نەكردبێت ئاسان دەتوانرا ڕاهێنانیان پێ بكرێت. تەنانەت لەناو وردبینەكانی ئەو كۆمپانیایانەی هێنراون بۆ وردبینی چەند وردبینێكی خۆماڵی تیایە كە دەرچوی زانكۆكانی هەرێمن.

ئەگەر ئەوەش نەدەكرا، پەنابردن بۆ حكومەتی ناوەند بژاردەیەكی ئاسانتر بوو لەبەردەست هەرێم چونكە چەندین ساڵە شارەزاییان هەیە لەو بوارەدا دەتوانرا سودیان لێوەربگیرێت لەلایەك، وەلەلایەكی تریش كێشەی شاردنەوەی زانیاری دروست نەدەبوو بەڵكو خزمەتی زیاتری بە ڕوونبینی دەكرد. لە هەمان كاتدا ئەكرا ئەو پارەیەی كە دەدرا بە ووردبینی بگەڕایەتەوە خەزێنەی حكومەت.

ئەنجام گیری ژمارەكان

١. لە ڕاپۆرتەكەی دیلۆیتدا بڕی ئەو پارەیەی كە لەماوەی ساڵەكەدا بۆ حكومەتی هەرێم ماوەتەوە بریتییە لە ٤،٥١٥،٤٢١،٦٢٥ دۆلار لە كۆی ٨,٤٣٨,٦٠١,٣٠٠ كە دەكاتە ڕێژەی ٥٤٪. بەڵام ئەم ژمارەو ڕێژەیە وەكو لەشیكردنەوەكانی سەرەوەدا بینیمان بەوشێوە نییە، بەڵكو لە داهاتی نەوتی ساڵی ٢١٠٩ وەكو لەخشتەكەدا دیارە بڕی٣,١٤٢,٠١١,٠٠٢ دۆلار گەڕاوەتەوە، وەلەم پارەیەش نەتوانراوە بڕی ٣١٨,٥٤٠,٧١٩ دۆلار بگەڕێنرێتەوە لە بانكێكی لوبنانە. **كەواتە تەنها ٢,٨٢٣,٤٧٠,٢٨٣ دۆلار گەڕاوەتەوە هەرێم.**

ڕوونكردنەوەی بڕگە	چارەكی یەكەم	چارەكی دووەم	چارەكی سێیەم	چارەكی چوارەم	هەمووساڵی ٢٠١٩
كۆی داهاتی فرۆشی نەوتی هەرێم لە ڕێگەی بۆری و فرۆشی ناوخۆوە	2,032,863,797	2,295,626,983	1,990,417,608	2,119,692,912	8,438,601,300
گۆڕانكاری لە ڕەسیدی حیساباتی كرپارەكان، بروانە (تێبینی ٦)		112,973,551-		691,882,270-	804,855,821-
سوود و ڕسووماتی دیكە بەیوەندیدار بە كرپارەكانەوە، بروانە	8596529-	6,111,731-	6767835-	2,967,942-	24,444,037-
پارە دان بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرسنی نەوت لە بری حكومەتی هەرێم	756581239-	651,395,002-	888169759-	240,975,290-	2,537,121,290-
پارەدان لە بەرامبەر تاریفی كۆمپانیای وزەی توركی	134996619-	129,436,293-	142627557-	87,125,846-	494,186,315-
بڕی پارەی دراو بۆ كۆمپانیای بۆرپی كوردستان (بەگوێرەی ڕێككەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆریبەكان	122055061-	172,578,942-	174572125-	175,166,726-	644,372,854-
دانەوەی قەرزی هەریەك لە كۆمپانیای وزەی توركی و كۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتی توركی	310000160-	50,000,040-	150000080-	100,000,082-	610,000,362-
بەرامبەر بە كاروباری یاسایی و وەكالەت بۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان			3476282-		3,476,282-
بۆ تەسویەكردنی قەرز لەلایەن حكومەتی هەرێمی كوردستانەوە	63018476-	15,114,780-		100,000,081-	178,133,337-
كۆی ئەوپارانەی لە داهاتی نەوت لە ماوەی ٢٠١٩/١/١ تا ٢٠١٩/١٢/٣١ لە داهاتی نەوت دەرچووە نەگەڕاوەتەوە بۆ هەرێمی كوردستان	1,395,248,084-	1,137,610,339-	1,365,613,638-	1,398,118,237-	5,296,590,298-
كۆی ئەوپارانەی لە داهاتی نەوت لە ماوەی ٢٠١٩/١/١ تا ٢٠١٩/١٢/٣١ لە داهاتی نەوت گەڕاوەتەوە بۆ هەرێمی كوردستان (داهاتی هەرێم لە فرۆشی نەوت)	637,615,713	1,158,016,644	624,803,970	721,574,675	3,142,011,002
ڕێژەی سەدی ماوەتەوە بۆحكومەتی هەرێم دوای لێدەركردنی هەموو خەرجی وقەرزەكان	31%	50%	31%	34%	37%
				318,540,719	
		پارەی داهاتی نەوت گەڕاوەتەوە بۆ هەرێم	لە لوبنانە نە گەڕاوەتەوە	2,823,470,283	%٣٣,٥٠

وەكو دەبینین دیلۆیت بڕی پارەی پێشەكی نەوت و زیادەی باڵانسی كۆمپانیاكانی بەیەك خشتە داناوە كە ناو نراوە ڕێڕەوی دارایی. وادەردەكەوێت كە داهاتی فرۆشی نەوتی ساڵی ٢٠١٩یە و لە ئەنجامدا كۆی داهاتی هەرێم زیاد دەردەكەوێت. بەڵام پشكی هەرێم وەكو لەسەرەوە دەردەكەوێت لە فرۆشی ساڵی ٢٠١٩ تەنها ڕێژەی ٣٧٪ بووە. دوای لێدەركردنی ئەو بڕەی نەگەڕاوەتەوە لە لوبنان ٣٣,٥٪ دەمێنێتەوە بۆ حكومەتی هەرێم. وە لە كۆی هەموو فرۆشی نەوت ڕێژەی ٤٣,٥٪ دەچێت بۆ شایستەی كۆمپانیاكان و گواستنەوەی نەوت كە لە شێكردنەوەیەكی پێشوتری ڕوونبیندا گەشتبوین بە هەڵەمان، ئێمە ڕێژەی ٤٤٪ دانابو بە ئەگەری هەڵەی ١٪ بۆ ٢٪.

٢. چارەنوسی ئەونەوتەی کە دراوە بە پاڵاوگەکان لەلایەن وەزارەتی سامانە سروشتییەکانەوە یاخود بەرهەمە پاڵێراوەکان نادیارە. بە لانی کەم ٦٨٢,٩٢١,٠٠٠ دۆلارە. لەگەڵ درووستبوونی پرسیار لەسەر ئەو برە پارە زۆرەی دراوە بە پرۆسەکانی پاڵاوتن بەراورد بە ناوەند(بەغداد) ئەوانیش لەهەمان پاڵاوگە نەوتاکەیان دەپاڵێون بە ١٠دۆلار، بەڵام بەپێی شیکردنەوەی ئێمە بۆ ئەو ژمارانەی ڕاگەیێندراوە لە ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت دا هەرێم زیاتر لە ٢١ دۆلار دەدات بە پاڵاوتن. ئەمە بەهەدەردانێکی زۆری پارەیە.

٣. خاڵێکی تر کە لەڕاپۆرتەکەدا تێکەڵ کراوە ئەو پارانەیە دراوە بەلایەنی تر، زۆربەی خەرجی وەزارەتی کارەباو سامانە سروشتییەکانە. لە بارودۆخی ئاسایی دا دەبێت ئەوپارانە بگەڕێتەوە خەزێنەی وەزارەتی دارایی و ئابووری، واتە ئەو خەرجیانە لە داهاتدا حساب دەکرێت. ئێمە لە شیکردنەوەکەماندا بەداهاتی هەرێم ئەژمارمان کردووە.

٤. ڕەسیدی حساباتی کڕیار و پێشەکی دورخایەن لای حکومەت لەسەرەتای ساڵدا بریتی بووە لە ٢,٥٦٥,٢٥٤,١٧٢ وە لە ٢٠١٩/١٢/٣١دا بووە بە ٣,٤٤١,٤٧٩,٢٩٦. تەنها ئەو برەی کە لە ڕەسیدو پێشەکی کڕیار لە ساڵی ٢٠١٩دا ماوەتەوە و گوازراوەتەوە بۆ ساڵی ٢٠٢٠ بریتییە لە ٨٧٦،٢٢٥،١٢٤ دۆلار.

٥. بەپێی ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت، هەرێم جگە لە داهاتی فرۆشی نەوت سێ جۆر پارەی تری وەر گرتووە لە ساڵی ٢٠١٩ کە بریتیە لە:

a. ڕەسیدی حسابی کڕیارەکان.

b. پارەدانی پێشەکی دوورخایەن.

c. داهاتی سەرباری بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان (PSA) و لە ڕێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن.

جیاکردنەوەی داهات و خەرجی	جارەکی یەکەم	جارەکی دووەم	جارەکی سێیەم	جارەکی چوارەم	هەمووساڵی ٢٠١٩	کۆی داهاتی ٢٠١٩
کۆی داهاتی فرۆشی نەوتی هەرێم لە ڕێگەی بۆری و فرۆشی ناوخۆوە	2,032,863,797	2,295,626,983	1,990,417,608	2,119,692,912	8,438,601,300	
پارەدانی پێشەکی دووخایەن . بروانە (تێبینی ٧)	1121808000		450,918,900		1,572,726,900	
داهاتی سەرباری بەدەستهاتووە لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان و لە ڕێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن. (بروانە تێبینی ١٠)	288644188		3,562,302		292,206,490	
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کریارەکان، بروانە (تێبینی ٦)	45461314		62,892,731		108,354,045	
کۆی ئەو پارانەی جگە لە داهاتی فرۆشی نەوت هەرێم وەری گرتووە	1,455,913,502	3,488,777,299	517,373,933		1,973,287,435	
رووتکردنەوەی برگە	**جارەکی یەکەم**	**جارەکی دووەم**	**جارەکی سێیەم**	**جارەکی چوارەم**	**هەمووساڵی ٢٠١٩**	
کۆی داهاتی فرۆشی نەوتی هەرێم لە ڕێگەی بۆری و فرۆشی ناوخۆوە	2,032,863,797	2,295,626,983	1,990,417,608	2,119,692,912	8,438,601,300	
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کریارەکان، بروانە (تێبینی ٦)		112973551-		691882270-	804,855,821-	
سوود و ڕسووماتی دیکە بەپوندیدار بە کریارەکانەوە، بروانە	8596529-	6111731-	6,767,835-	2967942-	24,444,037-	
پارە دان بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرسنی نەوت لە بری حکومەتی هەرێم	756581239-	651395002-	888,169,759-	240975290-	2,537,121,290-	
پاردان لە بەرامبەر تاریفی کۆمپانیای وزەی تورکی	134996619-	129436293-	142,627,557-	87125846-	494,186,315-	
بری پارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆری کوردستان (بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆریەکان	122055061-	172578942-	174,572,125-	175166726-	644,372,854-	
دانەوەی قەرزی هەریەلە لە کۆمپانیای وزەی تورکی و کۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتیی تورکی	310000160-	50000040-	150,000,080-	100000082-	610,000,362-	
بەرامبەر بە کاروباری یاسایی و وەکالەت بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان			3,476,282-		3,476,282-	
بۆ تەسویەکردنی قەرز لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە	63018476-	15114780-		100000081-	178,133,337-	
کۆی ئەوپارانەی لە داهاتی نەوت لە ماوەی ٢٠١٩/١/١ تا ٢٠١٩/١٢/٣١ لە داهاتی نەوت دەرچووە لەگەڵ ماوەتەوە بۆ هەرێمی کوردستان	1,395,248,084-	1,137,610,339-	1,365,613,638-	1,398,118,237-	5,296,590,298-	
کۆی ئەوپارانەی لە داهاتی نەوت لە ماوەی ٢٠١٩/١/١ تا ٢٠١٩/١٢/٣١ لە داهاتی نەوت گەڕاوەتەوە بۆ هەرێمی کوردستان (داهاتی هەرێم لە فرۆشی نەوت)	637615713	1158016644	624,803,970	721574675	3,142,011,002	
ڕێژەی سەدی ماوەتەوە بۆحکومەتی هەرێم دوای لێدەرکردنی هەموو خەرجی وقەرزەکان	31%	50%	31%	34%	37%	
			لە لوبنانە نە گەڕاوەتەوە	318540719		
		پارەی داهاتی نەوت گەڕاوەتەوە بۆ هەرێم		2823470283	34%	

10,411,888,735

کۆی ئەو پارەنەی (a, b, c) لەگەڵ فرۆشی نەوتەکە دەکاتە ١٠,٤١١,٨٨٨,٧٣٥ دۆلار. وە تەنها لە چارەکی یەکەمدا بڕی پارەی وەرگیراو ٣,٤٨٨,٧٧٧,١٩٩ دۆلار بووە. کە لەم بڕە تەنها ١ ملیارو ٣٩٥ ملیۆن و ٢٤٨ هەزار دۆلار دراوەتەوە بە شایستە و قەرزی کۆمپانیاکان. واتا لە چارەکی یەکەمدا بۆ هەر مانگێك ٦٩٧ ملیۆن دۆلار لە بەر دەستی حکومەت بووە.

٦. یەکێکی تر لە تێبینێکان ئەوەیە کە دیلۆیت ڕاپۆرتی ساڵەکەی بە پێی چارەك کردووە، بەڵام لە کۆتایی ساڵدا بڵاوی کردەوە. ئەبوایە دیلۆیت ڕاپۆرتەکانی لە کاتی خۆیدا بڵاو بکرادایەتەوە نەك چاوەڕێی کۆتایی ساڵ بێت. ئەمە جێگای پرسیارە بۆچی بەو شێوەیە بڵاوکرایەوە. وەك روونبیین پێشتر پەیوەندیمان کردووە بە دیلۆیت وە هەندێك پرسیارمان لێ کردوون، بەڵام لە وەڵامدا پێیان ڕاگەیاندین کە ئەوان ناتوانن هیچ جۆرە زانیاریەك بدەن بە ئێمە بیانووی پاراستنی نهێنی ئەو گرێبەستەی هەیانە لە گەڵ حکومەتی هەرێم، و هەروەها وتیان کە ڕەووشتی پێشەگەریان ڕێگەیان پێ نادات هیچ زانیاریك بدەن!

٧. ڕاپۆرتەکەی دیلۆیت پێماندەڵێت ناڕونییەکی زۆر هەیە لە خەرجی نەوتدا، دیار نییە کە حکومەت چەند قەرزی لایەنەکانی لا ماوە؟ پارەیەکی زۆر دەدات بە تاریفەی نەوت لە خاکی تورکیادا و لەوەش زیاتر دەدات بە کرێی بۆری هەرێم. نازانرێت لە بڕی ئەو پارەیەی دراوە بە کۆمپانیا نەوتییەکان چەندی قازانجە و چەندیشی خەرجیە Cost Recovery. جیاکردنەوەی خەرجی و قازانج هاوکاردەبێت بۆ هەڵسەنگاندنی. ئەوەی بزانین ئەگەر باج لە کۆمپانیاکان وەربگیرێت چەند داهات زیاد دەکات. هەروەها دەرخەری ئەوراستیەیە کە دەبێت سەرجەم داهات و خەرجی ئاشکرابکرێت، بۆ بەرگرتن لەنەزیفی بەهەدەردان، کاتێك ڕێژەوە دارایییەکان زانرا چێ هاتووە و چی ڕۆشتووە و بۆ کوێ ڕۆشتووە و لەچیدا بەکارهاتووە ئەوسا دەتوانرێت بە ئاسانی دەست بخرێتە سەر خاڵی لاواز و سەرچاوەی بەهەدەر دان بدۆزرێتەوەوە، لە بەرانبەریشدا خاڵە بەهێزەکانیش دەستنیشان بکرێت، ئەمە هەنگاوە سەرەکیەکانی بەڕێوەبردنی دروستە و بەرەو روونبینی و لێپرسینەوەت دەبات و هاوکاردەبێت تاوەکو لایەنەکان بتوانن چاودێری خۆیان بکەن.

چەندین لێکۆڵینەوە لە چەندین وڵاتی جیاوە دەریخستووە کە گەندەڵی کاریگەری نەرێنی هەیە لە سەر گەشە کردن و وەبەرهێنان . بۆنمونە لێکۆڵینەوەیەك لە لایەن Adit et all (2007) کراوە لە ٧٠ وڵات، دەری دەخات ئەو وڵاتانەی کە خاوەنی دامەزراوەی کوالیتی بەرزن ئاستی گەشە یان بەرزە و گەندەڵیان نزم. لەوەزیاتر ئەو وڵاتانەی دامەزراوەکانیان کوالێتی بەرزی هەیە ڕێژەی گەشەی لەماوەی کورت خایەندا ٢٦% وە لەماوەی دوور خایەندا ٤٠% . شەفافییەت هۆکاری پێشکەوتنی ئابووری و سەقامگیری ئیداری وسیاسییە.

ماوەتەوە بڵێین نرخی نەوتی هەرێم لەسەر بنەمای نەوتی خاوی برێنت ئەژمارەدەکرێت. هەرێم بەتێکڕا لەماوەی ساڵەکەدا بە ١١,٦ دۆلار لە ژێر نرخی برێنتەوە نەوتەکەی فرۆشتووە.

ڕونکردنەوەی برگە	کانوونی دووەم	شوبات	ئازار	نیسان	ئایار	حوزەیران	تەموز	ئاب	ئەیلول	تشرینی یەکەم	تشرینی دووەم	کانونی یەکەم	تێکرا
نرخی فرۆشی هەرێم	46.989	52.713	55.531	60.38	58.417	52.787	51.64	47.079	49.73	49.114	52.146	55.66	52.68
نرخی خاوی برێنت	59.41	63.96	66.14	71.23	71.32	64.22	63.92	59.04	62.83	59.71	63.21	67.31	64.36
جیاوازی	**-12.421**	**-11.247**	**-10.609**	**-10.85**	**-12.903**	**-11.433**	**-12.28**	**-11.961**	**-13.1**	**-10.596**	**-11.064**	**-11.653**	**-11.676**

سەرچاوەكان

ئەو سەرچاوانەی پشتی پێ بەستراوە لەم ڕاپۆرتەدا

A. سەرچاوە سەرەكییەكان:

١. "یاسای ژمارە (٢٢) ساڵی ٢٠٠٧ یاسای نەوت و گازی هەرێمی كوردستان", پەرلەمانی كوردستان.

٢. "یاسای ژمارە (٢) ساڵی ٢٠٠٨ یاسای دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی كوردستان", پەرلەمانی كوردستان.

٣. "یاسای ژمارە (١١) ساڵی ٢٠١٣ یاسای مافی دەستكەوتنی زانیاری لە هەرێمی كوردستان", پەرلەمانی كوردستان

٤. "یاسای ژمارە (٢) ساڵی ٢٠١٥ یاسای سندوقی كوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازیەكان", پەرلەمانی كوردستان.

٥. ڕاپۆرتەكانی دیلۆیت: داتا و زانیاریی پشتڕاستكراوی پرۆسەی هەناردەكردنی نەوتی هەرێم لە ساڵی ٢٠١٩دا".” ، حكومەتی هەرێمی كوردستان، available at: https://www.wsj.com/articles/storage-crisis-worsens- , for-glut-of-crude-caused-by-coronavirus-11587755805, visited on May 2, 2020.

B. سەرچاوەی لاوەكی:

١. “نێچیرڤان بارزانی: ئەگەر بەغدا جیدی بێت لە ناردنی مووچە هەموو كارئاسانییەك دەكەین” Rudaw, available at: https://steelguru.com/gas-oil/oil-storage-capacity-completely-sold-out-royal-vopak/558500?fbclid=IwAR2b3_QeOalIJJ5VnzifngDizMpfObMWbiZgrtOQAAiUxxyWNut-9Fv6J6U , visited on May 28, 2020.

٢. "مفهوم الشفافية الإدارية كحق للمواطن", جميل عودة ابراهيم, available at: https://annabaa.org/arabic/goodgovernance/17258 visited on May 28, 2020.

٣. “ WHAT IS CORRUPTION”, Transparency International, available at: https://www.transparency.org/en/what-is-corruption# , visited on May 28, 2020.

٤. https://annabaa.org/arabic/goodgovernance/17258 visited on May 28, 2020.

٥. Mazeel, Muhammed Abed. Petroleum Fiscal Systems and Contracts. Hamburg, DEU: Diplomica Verlag, 2010, P24

٦. Johnston, Daniel. International Exploration Economics, Risk and Contracts Analysis. Tulsa, US: PennWell, 2006

٧. "Deloitte sued for $7.6 billion, accused of missing fraud", Reuters, available at https://www.reuters.com/article/us-deloitte-mortgage/deloitte-sued-for-7-6-billion-accused-of-missing-fraud-

idUSTRE78P51E20110926?fbclid=IwAR2ny_WmFTwdEeSsNEJoSvBvj_B1of30vfbvNTRDPksE0Qjd1TLnRoVas9o, visited on May 28, 2020.

.٨ "SA power firm Eskom sues Deloitte for 'overcharging", BBC News, available at https://www.bbc.com/news/world-africa-50140351?fbclid=IwAR3uuYNMmIEWMxAY2LVhjR9hc4ctk63SoXZWlYT1oIxeXaTUo31rzTLihoc, visited on May 28, 2020.

.٩ “Europe Brent Spot Price FOB", EIA, available at : https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=RBRTE&f=M&fbclid=IwAR3W6h_r3ifAv4arDFBxkAFp28M5not15NngQQLkhd-qwE429D87EeT7Rug, visited on May 28, 2020.

.١٠ "Rosneft and Kurdistan Regional Government announce the entry of Rosneft into an infrastructure project in the Kurdistan Autonomous Region", Rosneft, available at: https://www.rosneft.com/press/releases/item/188147/, visited on May 31, 2020.

.١١ HKN Energy, Ltd. (“HKN”) presents an operating and financial update for the quarter ended 31 March 2020.

.١٢ "Where Is The Headquarters Of Deloitte?", worldatlas, available at : https://www.worldatlas.com/articles/where-is-the-headquarters-of-deloitte.html?fbclid=IwAR2v4t4Ms1nY3Npko9wSSp1m1oqe_2HlpvS0n6wFq-VMwwuKpWr4R5GvuKI , visited on June 1st, 2020.

.١٣ "Transparency and Public Accountability is at the Core of Good Corporate Governance", The World Bank , available at : https://www.worldbank.org/en/news/speech/2018/04/10/keynote-address-transparency-public-accountability-the-core-good-corporate-governance?fbclid=IwAR365uSNyQS4SNs_V36dfQUA0QqoNxiDnFrt2r4gzGzj_IxqaJDJbAAuiFs , visited on June 1st, 2020.

هاوپێچەكان

Deloitte.

KURDISH TRANSLATION

وەرگێڕان بۆ كوردی

٢٩ی نیسانی ٢٠٢٠

ئەنجومەنی هەرێمی بۆ كاروباری نەوت وگاز لە هەرێمی كوردستان

حكومەتی هەرێمی كوردستان

هەرێمی كوردستان-عێراق

وردبینیی بەرهەمهێنان، هەناردەكردن، بەكاربردن و داهاتی نەوتی حكومەتی هەرێمی كوردستان، لە ماوەی نێوان ١ ی كانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩

١.١ ئێمە لەلایەن ئەنجومەنی هەرێمی بۆ كاروباری نەوت و گازی هەرێمی كوردستانەوە دەستنیشانكراین بۆئەنجامدانی وردبینی لە خشتەی بەرهەمهێنان، هەناردەكردن، بەكاربردن و داهاتی نەوت بۆ ساڵی ٢٠١٩ وهەروەها بۆ ساڵەكانی پێشووتری ٢٠١٤ تاوەكو ٢٠١٨.

٢.١ ئێمە وردبینیمان ئەواوكرد بۆ خشتەی هەناردەكردن، بەكاربردن و داهاتی نەوت لە ماوەی ١ ی كانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩ (چارەكی یەكەمی ٢٠١٩)، بەپێی خشتەی (١) كە هاوپێچی ئەم ڕاپۆرتە كراوە. وهەروەها وردبینیمان ئەواوكرد بۆ خشتەی هەناردەكردن، بەكاربردن و داهاتی نەوت لە ماوەی ١ ی كانونی دووەمی ٢٠١٧ تا ٣١ی كانونی یەكەمی ٢٠١٨ ، و ڕاپۆرتێشمان دەربارەی پێشكەش كرد.

٣.١ ڕێكارەكانی ئێمە بۆ ئەم ڕاپۆرتە پێكهاتبوون لە وردبینیكردنی هەناردەكردن و تۆماری فرۆشتنەكان، ئەنجامدانی سەردانی مەیدانی پێویست، داواكردنی زانیاری لە كۆمپانیاكانی بەرهەمهێنەری نەوت، هەروەها گرتنەبەری ڕێكاری دیكەی پێویست

٤.١ ئەمانەی خوارەوە ئەنجامەكانی وردبینیەكەی ئێمەن:

١.٤.١ بۆ هەناردەكردن و بەكاربردنی نەوت - هیچ بەڵێنێكی نادروستمان بەدینەكرد لە زانیارییەكانی هەناردەكردن و بەكاربردنی نەوت لە ماوەی نێوان ١ ی كانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩ .

٢.٤.١ بۆ فرۆشتنی نەوت - هیچ بەڵێنێكی نادروستمان بەدینەكرد لە زانیارییەكانی فرۆشتنی نەوت و كۆی بڕی پارەی وەرگیراوی ماڵگانە لە ماوەی نێوان ١ ی كانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩.

٥.١ ئەم ڕاپۆرتە سنووردارە بۆ زانیارییەكانی ناو خشتەی (١) و هیچ زانیارییەكی دیكە ناگرێتەوە كە لەلایەن حكومەتی هەرێمی كوردستانەوە ئامادەكراون یان بۆتۆكراونەتەوە، ئێمە تێبینی ئەوەمان كردووە كە بەرهەمهێنان لە هەریەك لە كێڵگەكان، بابەتن بۆ ڕێكاری تری وردبینی و پشتڕاستكردنەوە، ئەو پرۆسەیەش ئێستا بەردەوامە.

٦.١ ئەكتیكی وەرگرتنی نموونە (سامپڵ) و ئەكتیكی دیكەمان بەكارهێناوە، تا ئەو جێگەیەی بە پێویستمان زانی بێت بۆ پشتڕاستكردنەوەی زانیارییەكانی خشتەی (١). وردبینی ئێمە پشتی بەستووە بە بەڵگەنامەی پێشكەشكراو لەلایەن هەموو لایەنە پەیوەندیدارەكانەوە (بەرهەمهێنەرانی نەوت، پاڵاوگەكان، بازرگانانی فرۆشی نەوت، بەكارخەری بۆری نەوت و وەزارەتی سامانە سروشتییەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان) ، لەسەر بنەمای دروستی و تەواویی زانیارییەكان.

٧.١ ئەم ڕاپۆرتە ئامادەكراوە بۆ ئەنجومەنی هەرێمی بۆ كاروباری نەوت و گازی هەرێمی كوردستان و (دیلۆیت) بەرپرسیار نییە لە بۆچوون یان خستەڕووی هەر نادروستیی، كەموكوڕی یان هەڵەیەك لە زانیارییەكانی ئەم ڕاپۆرتەدا لە بەرامبەر هەر لایەنێكی سێیەم، و (دیلۆیت) بەرپرسیارە لە بەرامبەر ئەنجومەنی هەرێمی بۆ كاروباری نەوت و گازی هەرێمی كوردستان، و هیچ لایەنێك، جگە لە ئەنجومەنی هەرێمی بۆ كاروباری نەوت و گازی هەرێمی كوردستان، مافی پشتبەستنی بەم ڕاپۆرتە نییە، بۆ هەر مەبەستێك بێت.

٨.١ ئەم ڕاپۆرتە و خشتەی (١) بە زمانەكانی عەرەبی و ئینگلیزیش بۆتۆكراونەتەوە، ئەگەر هەر دژیەكییەك هەبوو لەنێوان دۆكیومێنتەكان بە زمانە جیاوازەكان، دەقە ئینگلیزییەكە یەكلاكەرەوەیە.

دەستۆزدان

Neil Hargreaves
Deloitte Professional Services (DIFC) Limited

Robert O'Hanlon
Deloitte & Touche (M.E.)

خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ ی کانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩

هەناردەکردن و بەکاربردنی نەوت	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری، بڕوانە (تێبینی ٢) و (تێبینی ٣)	٣٨,١٦٣,٩٨٩	بەرمیل
ڕادەستکردنی نەوتی خاو بۆ پالاوگەکان بۆ پالاوتنی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان	٢,٤٣٧,٥٢٤	بەرمیل
فرۆشتن بۆ پالاوگەکان	٢٦٥,٦٣٩	بەرمیل
فرۆشتنی ناوخۆ	٤٧٣,٤٩٣	بەرمیل
کۆی هەناردەکردن و بەکاربردن	**٤١,٣٤٠,٦٤٥**	بەرمیل

شیکاری فرۆشتنی نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
ساڤی نەوتی خاوی گواستراوە بۆ کۆمپانیاکان (واتە ساڤی بڕەکە پاش گواستنەوەکانی تۆمارکراو لەسەر نەوتی خاوزنکراو لە کۆگاکاندا و لابردنی پێکهاتەی ئاو)، بڕوانە (تێبینی ٣) و (تێبینی ٤)	٣٨,٥٨٤,١٧٤	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاوی فرۆشراو	١,٩٩٨,٩٢٠,٧٣٩	دۆلاری ئەمریکی
تێکڕای نرخی یەك بەرمیل نەوتی فرۆشراو، بڕوانە (تێبینی ٥)	٥١,٨٠٧	بەرمیل/ $

شیکاری پالاوگە و فرۆشتنەکانی ناوخۆ	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
ساڤی نەوت (نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی) گواستراوە لەلایەن کۆمپانیاکەوە (ساڤی بڕەکە پاش لابردنی پێکهاتەی ئاو و ئەو بڕەی بە فیڕۆ دەچێت بە هۆی بەهەڵمبوون (لێچوون) لە کاتی گواستنەوەدا)	٧٣٩,١٣٢	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی فرۆشراو	٣٣,٩٤٣,٠٥٨	دۆلاری ئەمریکی
تێکڕای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو (*)	٤٥,٩٢٣	بەرمیل/ $

(*) نرخی کۆندێنسەیت نرخێنراو بە دۆلاری ئەمریکی/ تەن، هاوتای بەرمیل کراوە بۆ مەبەستەکانی ئەم ڕاپۆرتە.

ڕێڕەوی دارایی (التدفق المالي)	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
کۆی بەهای نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی فرۆشراو (هەناردەکراو لەڕێی بۆری و فرۆشتنی ناوخۆ)	**٢,٠٣٢,٨٦٣,٧٩٧**	دۆلاری ئەمریکی
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیسابانی کۆمپانیاکان، بڕوانە (تێبینی ٦)	٤٥,٤٦١,٣١٤	دۆلاری ئەمریکی
پارەدانی پێشەکی دوورخایەن، بڕوانە (تێبینی ٧)	١,١٢١,٨٠٨,٠٠٠	دۆلاری ئەمریکی
سوود و ڕسوومانی دیکە پەیوەندیدار بە کۆمپانیاکانەوە، بڕوانە (تێبینی ٨)	(٨,٥٩٦,٥٢٩)	دۆلاری ئەمریکی
پارەدان بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرانی نەوت لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان	(٧٥٦,٥٨١,٢٣٩)	دۆلاری ئەمریکی
پارەدان لە بەرامبەر تاریفی کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC)	(١٣٤,٩٩٦,٦١٩)	دۆلاری ئەمریکی
بڕی پارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆریی کوردستان (KPC) بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆرییەکان	(١٢٢,٠٥٥,٠٦١)	دۆلاری ئەمریکی
دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC) و کۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتیی تورکی (TPCI)	(٣١٠,٠٠٠,١٦٠)	دۆلاری ئەمریکی
پارەدان بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە، بڕوانە (تێبینی ٩)	(٥١٦,٧٩٠,٢٤٧)	دۆلاری ئەمریکی
داهاتی سەرباری بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان (Production Sharing Contract) و لە ڕێککەوتنەکانی پێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن، بڕوانە (تێبینی١٠)	٢٨٨,٦٤٤,١٨٨	دۆلاری ئەمریکی
ساڤی داهاتی وەرگیراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ماوەی فرۆشتنی نەوت و چالاکییە پەیوەندیدارەکاندا، بڕوانە	**١,٦٣٩,٧٥٧,٤٤٤**	دۆلاری ئەمریکی

Kurdistan Regional Government of Iraq

تێبینییەکانی خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ی کانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩

تێبینی ١

هەموو ژمارەکانی خشتەی (١) لە ماوەی نێوان ١ی کانونی دووەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی ئاداری ٢٠١٩ بۆ زانیارییەکانی هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت، لەسەر بنەمای ئەو تۆمارانەن کە لەلایەن خاوەن بەرژەوەندییەکانەوە پێشکەش بە حکومەتی هەرێمی کوردستان کراون. هەروەها بۆری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەکاریشدێنێت بۆ هەناردەکردنی نەوتی خاوی کۆمپانیای نەوتی باکوور (NOC) لەو ماوەیدا. خشتەی (١) ئەم نەوتەی لەخۆنەگرتووە.

تێبینی ٢

نەوتی خاوی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە لە داویشیدا بڕی ٦٦٩,٨١٥ بەرمیل لە نەوتی قورسی یاڵبۆراو سەرچاوەی بەکاربردنی داوخۆیی لە ماوەی دیاریکراودا.

تێبینی ٣

کۆی نەوتی خاوی گواستراوە لەلایەن کرییارانەوە	٣٨,٦٧٤,٤٥٦	بەرمیل
زیادبوون (کەمبوونەوە) لە کۆگاکان لە ئێرمیناڵی نەوتدا	(٥١٠,٤٦٧)	بەرمیل
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	**٣٨,١٦٣,٩٨٩**	بەرمیل

تێبینی ٤

کۆی گشتی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە بریتییە لە ٣٨,٦٧٤,٤٥٦ بەرمیل، لەکاتێکدا سافی بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو لەرێی بۆرییەوە بریتییە لە ٣٨,٥٨٤,١٧٤ بەرمیل. هۆکاری جیاوازی نێوان کۆی گشتی هەناردەکردن و بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو دەگەڕێتەوە بۆ لابردنی خەوشەکان، وەك ئاو.

تێبینی ٥

سافی ژمارەی بەرمیلی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە لەگەڵ تێکڕای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو لە یەك مانگدا بەم شێوەیەی خوارەوە:

چارەکی یەکەمی ٢٠١٩	ئاداری ٢٠١٩	شوباتی ٢٠١٩	کانونی دووەمی ٢٠١٩
٣٨,٥٨٤,١٧٤ بەرمیل	١٤,٧٤٥,٨٠٠ بەرمیل	١٠,٤٧١,٤٠٠ بەرمیل	١٣,٣٦٦,٩٧٤ بەرمیل
٥١,٨٠٧ دۆلار/بەرمیل	٥٥,٥٣١ دۆلار/بەرمیل	٥٢,٧١٣ دۆلار/بەرمیل	٤٦,٩٨٩ دۆلار/بەرمیل

تێبینی ٦

جگە لە بڕی پارەی دراو پێشەکی دوورخاینەن، سافی گۆڕانکاریی لە ڕەسیدی حساباتی کرییار لەم ماوەیدا زیادەی بڕی ٤٥,٤٦١,٣١٤ دۆلاری ئەمریکی تۆمارکردووە. کۆی ڕەسیدی حکومەتی هەرێمی کوردستان وەك قەرز بۆ بەرژەوەندی کرییارەکان لە کۆتایی ماوەکەدا دەکاتە ٣,٧٣٢,٥٢٣,٤٨٦ دۆلاری ئەمریکی. داواکاری کرییارەکان کە چاوەڕوانی ڕەزامەندیی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەکەن لەم ڕەسیدەدا شوێنی ئەکراوەتەوە.

تێبینی ٧

لەم ماوەیدا، بڕی ١,١٢١,٨٠٨,٠٠٠ دۆلاری ئەمریکی وەك پارەی دراوی پێشەکی دوورخاینەن وەرگیراوە بەرامبەر بە کڕینی نەوتی خاو لە داهاتوودا. ئەم قەرزانە شیاوی دانەوەن، چ بە کاش یان لە ڕێگەی قەرەبوو بەرامبەر بە پارەدانی شیاوی ڕادەستکردنی نەوتی خاو، لەبەرئەوەە بە شێوەی جیاکراوە لە سافی گۆڕانکاریی لە ڕەسیدی حساباتی کرییاری ئامازەیدراو لە تێبینیی ژمارە ٦ی سەرەوەدا دیاریکراوە.

تێبینی ٨

سوود و ڕسوومانەکانی دیکەی کرییاران کە بەهاکەی ٨,٥٩٦,٥٢٩ دۆلاری ئەمریکییە لەمانەی خوارەوە پێکدێت:

1) ٦,٠٦٩,٢٦٣ دۆلاری ئەمریکی وەك ڕسوومانی سوودی چارەکی یەکەمی ساڵی ٢٠١٩؛
2) ٢,٤٥٧,٠١٦ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە ئێجووی گواستنەوە لە کێڵگەوە بۆ هێڵی بۆرییەکان؛و
3) ٧٠,٢٥٠ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی دواکەوتن لە ماوەی شەحنکردنی ئێستا.

تێبینی ٩

خەرجییە گشتییەکان بۆ لایەنی سێیەم کە بەهاکەی ٥١٦,٧٩٠,٢٤٧ دۆلاری ئەمریکییە لەمانەی خوارەوە پێکدێت:

1) ٢٥٨,٥٧٨,٠٣٩ دۆلاری ئەمریکی بۆ دابینکردنی کارەبا بۆ هەرێمی کوردستان؛
2) ١٨٠,٠٠٠,١٢٠ دۆلاری ئەمریکی بۆ دانەوەی ڕسوومانی کرێی پرۆسەکانی پاڵاوگە ؛
3) ٦٣,٠١٨,٤٧٦ دۆلاری ئەمریکی بۆ ئەسوێەکردنی قەرز لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ؛
4) ١٤,٥٤٢,٥٢٤ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بەو سووتەمەنییەی بۆ وەزارەتی کارەبا کراوە ؛ و
5) ٦٥١,٠٨٨ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە خزمەتگوزاری پێشکەشکراو بە وەزارەتی کارەبا (پرۆژەی پێوەری زیرەکی کارەبا).

تێبینی ١٠

سەرچاوەی داهاتەکانی فرۆشتنی نەوت، بڕی ٢٨٨,٦٤٤,١٨٨ دۆلاری ئەمریکی لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان وەرگیراوە کە پەیوەندی هەیە بە گرێبەستەکانی هاوبەشی بەرهەمهێنان (PSC) و ڕێککەوتنی مۆڵەتپێدانی بۆری هەناردەکردن، و ئەم بڕە پارە زیادەیە لە داهاتی فرۆشتی نەوت نەبوو، بەڵام وا پێشان دەدرێت وەك فەندێکی وەرگیراو بۆ یەك جار لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان و لە دەرئەنجامی پرۆسەکانی نەوت لەلایەن وەزارەتی سامانە سروشتییەکانەوە، هەر بۆ ئەم مەبەستەش لەم ڕاپۆرتەدا دانراوە.

خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ ی نیسانی ٢٠١٩ تا ٣٠ ی حوزەیرانی ٢٠١٩

هەناردەکردن و بەکاربردنی نەوت	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری، بڕوانە (تێبینی ٢) و (تێبینی ٣)	٤٠,١٩١,١٠٨	بەرمیل
ڕادەستکردنی نەوتی خاو بۆ پالاوگەکان بۆ پالاوتنی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان	٢,٤٠٨,٣٠٩	بەرمیل
فرۆشتن بۆ پالاوگەکان	١٠٨,٨٩٥	بەرمیل
فرۆشتنی ناوخۆ	٣٤٢,٨٢٣	بەرمیل
کۆی هەناردەکردن و بەکاربردن	**٤٣,٠٥١,١٣٥**	بەرمیل

شیکاری فرۆشتنی نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
سافی نەوتی خاوی گواستراوە بۆ کڕیاران (واتە سافی بڕەکە پاش گواستنەوەکانی تۆمارکراو لەسەر نەوتی خەزنکراو لە کۆگاکاندا و لابردنی پێکهاتەی ئاو)، بڕوانە (تێبینی ٣) و (تێبینی ٤)	٣٩,٧٦٤,٤٤٦	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاوی فرۆشراو	٢,٢٧٤,٠١٧,٣٦١	دۆلاری ئەمریکی
نێرخی نرخی یەك بەرمیل نەوتی فرۆشراو، بڕوانە (تێبینی ٥)	٥٧,١٨٧	بەرمیل/ $

شیکاری پالاوگە و فرۆشتنەکانی ناوخۆ	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
سافی نەوت (نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی) گواستراوە لەلایەن کڕیارانەوە (سافی بڕەکە پاش لابردنی پێکهاتەی ئاو و ئەو بڕەیەی بە فیڕۆ دەچێت بە هۆی بەهەڵمبوون (لێچوون) لە کاتی گواستنەوەدا)	٤٥١,٧١٨	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی فرۆشراو	٢١,٦٠٩,٦٢٢	دۆلاری ئەمریکی
نێرخی نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو (*)	٤٧,٨٣٩	بەرمیل/ $

(*) نرخی کۆندێنسەیت نرخێنراو بە دۆلاری ئەمریکی/ تەن، هاوتای بەرمیل کراوە بۆ مەبەستەکانی ئەم ڕاپۆرتە.

ڕێژەوی دارایی (التدفق المالي)	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
کۆی بەهای نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی فرۆشراو (هەناردەکراو لەڕێی بۆری و فرۆشتنی ناوخۆ)	**٢,٢٩٥,٦٢٦,٩٨٣**	دۆلاری ئەمریکی
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیسابانی کڕیارەکان، بڕوانە (تێبینی ٦)	(١١٢,٩٧٣,٥٥١)	دۆلاری ئەمریکی
سوود و ڕسوومانی دیکە پەیوەندیدار بە کڕیارەکانەوە، بڕوانە (تێبینی ٧)	(٦,١١١,٧٣١)	دۆلاری ئەمریکی
پارەدان بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرانی نەوت لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان	(٦٥١,٣٩٥,٠٠٢)	دۆلاری ئەمریکی
پارەدان لە بەرامبەر تاریفی کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC)	(١٢٩,٤٣٦,٢٩٣)	دۆلاری ئەمریکی
بری پارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆریی کوردستان (KPC) بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆرییەکان	(١٧٢,٥٧٨,٩٤٢)	دۆلاری ئەمریکی
دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC) و کۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتیی تورکی (TPIC)	(٥٠,٠٠٠,٠٠٠,٠٤٠)	دۆلاری ئەمریکی
پارەدان بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە، بڕوانە (تێبینی ٨)	(٦٤,٧٦٧,٢٧٩)	دۆلاری ئەمریکی
سافی ڕەسیدی نەختینەی وەرگیراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ماوەی فرۆشتنی نەوت و چالاکییە پەیوەندیدارەکاندا، بڕوانە	**١,١٠٨,٣٦٤,١٤٥**	**دۆلاری ئەمریکی**

تێبینییەکانی خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ی نیسانی ٢٠١٩ تا ٣٠ ی حوزەیرانی ٢٠١٩

تێبینی ١

هەموو زمارەکانی خشتەی (١) لە ماوەی نێوان ١ی نیسانی ٢٠١٩ تا ٣٠ ی حوزەیرانی ٢٠١٩ بۆ زانیارییەکانی هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت، لەسەر بنەمای ئەو تۆمارانەن کە لەلایەن خاوەن بەرژەوەندییەکانەوە پێشکەش بە حکومەتی هەرێمی کوردستان کراون. هەروەها بۆری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەکاریشدێت بۆ هەناردەکردنی نەوتی خاوی کۆمپانیای نەوتی باکوور(NOC) لەو ماوەیدا. خشتەی (١) ئەم نەوتەی لەخۆنەگرتووە.

تێبینی ٢

نەوتی خاوی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە لە داویشیدا بڕی ٧٧٥,٣٨٠ بەرمیل لە نەوتی فورسی یالیۆراو سەرچرای بەکاربردنی داوخۆیی لە ماوەی دیاریکراودا.

تێبینی ٣

کۆی نەوتی خاوی گواستراوە لەلایەن کڕیارانەوە	٤٠,٤٦٩,٠٩٦	بەرمیل
زیادبوون (کەمبوونەوە) لە کۆگاکان لە تێرمینالی نەوتدا	(٢٧٧,٩٨٨)	بەرمیل
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	**٤٠,١٩١,١٠٨**	بەرمیل

تێبینی ٤

کۆی گشتی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە بریتییە لە ٤٠,٤٦٩,٠٩٦ بەرمیل، لەکاتێکدا ساڵی بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو لەرێی بۆرییەوە بریتییە لە ٣٩,٧٦٤,٤٤٦ بەرمیل. هۆکاری جیاوازی نێوان کۆی گشتی هەناردەکردن و بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو دەگەڕێتەوە بۆ لابردنی خەوشەکان، وەك ئاو، و شەحنکردنێکی چارەکی دووەمی ٢٠١٩ کە بریتییە لە ٥٨٩,٠٦٦ بەرمیلی نەوتی خاوی خەوشدار بێ کوالێتی کە هێشتا بەهای بۆ دانەنراوە. ئەم شەحنە بێ کوالێتییە دەخراوەتە نێو ڕاپۆرتی فرۆشییەکانی هەناردەکردن بە بۆری لەم ماوەیدا، بەڵام لە ماوەی داهاتوودا ئاشکرا دەکرێت هەر کاتێك بەها بۆ شەحنەکە دابنرێت.

تێبینی ٥

ساڵی زمارەی بەرمیلی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە لەگەڵ نێکرای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو لە یەك ماڵگدا بەم شێوەیەی خوارەوە:

چارەکی دووەمی ٢٠١٩	حوزەیرانی ٢٠١٩	ئایاری ٢٠١٩	نیسانی ٢٠١٩
٣٩,٧٦٤,٤٤٦ بەرمیل	١٢,٧٦٠,٢١٦ بەرمیل	١٥,٢٩٥,١١٣ بەرمیل	١١,٧٠٩,١١٧ بەرمیل
٥٧,١٨٧ دولار/ بەرمیل	٥٢,٧٨٧ دولار/ بەرمیل	٥٨,٤١٧ دولار/ بەرمیل	٦٠,٣٧٦ دولار/ بەرمیل

تێبینی ٦

جگە لە بڕی بارەی دراو پێشەکی دوورخایەن، ساڵی گۆڕانکاریی لە ڕەسیدی حسابانی کڕیار لەم ماوەیدا زیادەی بڕی ١١٢,٩٧٣,٥٥١ دۆلاری ئەمریکی تۆمارکردووە. کۆی ڕەسیدی حکومەتی هەرێمی کوردستان وەك قەرز بۆ کڕیارەکان لە کۆتایی ماوەکەدا دەکاتە ٣,٦١٩,٥٤٩,٩٣٥ دۆلاری ئەمریکی. داواکاری کڕیارەکان کە جاوەڕوانی ڕەزامەندیی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەکەن لەم ڕەسیدەدا شوێنی دەکراوەتەوە.

تێبینی ٧

سوود و ڕسووماتەکانی دیکەی کڕیاران کە بەهاکەی ٦,١١١,٧٣١ دۆلاری ئەمریکییە لەسانەی خوارەوە پێکدێت:
١) ٣,٣٨٨,١٦٥ دۆلاری ئەمریکی وەك ڕسوومانی سوودی چارەکی دووەمی ساڵی ٢٠١٩
٢) ٢,٤٨٦,٨٦٠ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە تێچووی گواستنەوە لە کێڵگەوە بۆ هێڵی بۆرییەکان ؛ و
٣) ٢٣٦,٧٠٦ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی دواکەوتن لە ماوەی شەحنکردنی نێستا.

تێبینی ٨

خەرجییە گشتییەکان بۆ لایەنی سێیەم کە بەهاکەی ٦٤,٧٦٧,٢٧٩ دۆلاری ئەمریکییە لەسانەی خوارەوە پێکدێت:
١) ٢٣,٨٧٠,٣٠٢ دۆلاری ئەمریکی بۆ دابینکردنی کارەبا بۆ هەرێمی کوردستان ؛
٢) ١٥,١١٤,٧٨٠ دۆلاری ئەمریکی بۆ ئەسویەکردنی قەرز لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ؛
٣) ١٢,٢٥٩,٨٨٧دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بەو سووتەمەنییەی بۆ وەزارەتی کارەبا کڕاوە ؛
٤) ٦,٦٢٩,٢٣٥ دۆلاری ئەمریکی بۆ دانەوەی ڕسوومانی کرێی پرۆسەکانی یالاوگە ؛
٥) ٥,٧٤٣,٠١٥ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە خزمەتگەکانی پشتگیریکردنی لۆجستی بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان ؛ و
٦) ١,١٥٠,٠٦٠ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە خزمەتگوزاری پێشکەشکراو بە وەزارەتی کارەبا (پرۆژەی پێوەری زیرەکی کارەبا).

خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ ی تەممووزی ٢٠١٩ تا ٣٠ ی ئەیلولی ٢٠١٩

هەناردەکردن و بەکاربردنی نەوت	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری، بڕوانە (تێبینی ٢) و (تێبینی ٣)	٣٩,٨٩٦,٨٦٠	بەرمیل
ڕادەستکردنی نەوتی خاو بۆ پالاوگەکان بۆ پالاوتنی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان	٢,١٠٥,٥٤٣	بەرمیل
فرۆشتن بۆ پالاوگەکان	١١٢,٤٠٨	بەرمیل
فرۆشتنی ناوخۆ	٢٥٥,٨٦٩	بەرمیل
کۆی هەناردەکردن و بەکاربردن	**٤٢,٣٧٠,٦٨٠**	بەرمیل

شیکاری فرۆشتنی نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
سافی نەوتی خاوی گواستراوە بۆ کڕیاران (واتە سافی بڕەکە پاش گواستنەوەکانی تۆمارکراو لەسەر نەوتی خاوزنکراو لە کۆگاکاندا و لابردنی پێکهاتەی ئاو)، بڕوانە (تێبینی ٣) و (تێبینی ٤)	٣٩,٩٥٣,٥٨٤	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاوی فرۆشراو	١,٩٧٤,٠٨٨,٩٩٩	دۆلاری ئەمریکی
تێکڕای نرخی یەك بەرمیل نەوتی فرۆشراو، بڕوانە (تێبینی ٥)	٤٩,٤١٠	بەرمیل/ $

شیکاری پالاوگە و فرۆشتنەکانی ناوخۆ	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
سافی نەوت (نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی) گواستراوە لەلایەن کڕیارانەوە (سافی بڕەکە پاش لابردنی پێکهاتەی ئاو و ئەو بڕەی بە فیڕۆ دەچێت بە هۆی بەهەڵمبوون (لێچوون) لە کاتی گواستنەوەدا)	٣٦٨,٢٧٧	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی فرۆشراو	١٦,٣٢٨,٦٠٩	دۆلاری ئەمریکی
تێکڕای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو (*)	٤٤,٣٣٨	بەرمیل/ $

(*) نرخی کۆندێنسەیت نرخێنراو بە دۆلاری ئەمریکی/ تەن، هاوتای بەرمیل کراوە بۆ مەبەستەکانی ئەم ڕاپۆرتە.

ڕێژەوی دارایی (التدفق المالي)	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
کۆی بەهای نەوتی خاو و کۆندێنسەیتی فرۆشراو (هەناردەکراو لەڕێی بۆری و فرۆشتنی ناوخۆ)	**١,٩٩٠,٤١٧,٦٠٨**	دۆلاری ئەمریکی
گۆڕانکاری لە ڕەسیدی حیساباتی کڕیارەکان، بڕوانە (تێبینی ٦)	٦٢,٨٩٢,٧٣١	دۆلاری ئەمریکی
یارمەتی بێشەکی دوورخایەن، بڕوانە (تێبینی ٧)	٤٥٠,٩١٨,٩٠٠	دۆلاری ئەمریکی
سوود و ڕسووماتی دیکە یەیوەندیدار بە کڕیارەکانەوە، بڕوانە (تێبینی ٨)	(٦,٧٦٧,٨٣٥)	دۆلاری ئەمریکی
یارمەتی بۆ شایستەی دارایی بەرهەمهێنەرانی نەوت لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان	(٨٨٨,١٦٩,٧٥٩)	دۆلاری ئەمریکی
یارمەتی لە بەرامبەر تاریفی کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC)	(١٤٢,٦٢٧,٥٥٧)	دۆلاری ئەمریکی
بڕی یارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆریی کوردستان (KPC) بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆرییەکان	(١٧٤,٥٧٢,١٢٥)	دۆلاری ئەمریکی
دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC) و کۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتیی تورکی (TPCI)	(١٥٠,٠٠٠,٠٠٠,٠٨٠)	دۆلاری ئەمریکی
یارمەتی بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە، بڕوانە (تێبینی ٩)	(٧٨,٩٨٢,٥٠٤)	دۆلاری ئەمریکی
داهاتی سەرباری بەدەستهاتوو لە گرێبەستەکانی بەشداریکردن لە بەرهەمهێنان (Production Sharing Contract) و لە ڕێککەوتنەکانی یێدانی مۆڵەتی تایبەت بە بۆری هەناردەکردن، بڕوانە (تێبینی ١٠)	٣,٥٦٢,٣٠٢	دۆلاری ئەمریکی
سافی ڕەسیدی نەختینەی وەرگیراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ماوەی فرۆشتنی نەوت و چالاکییە پەیوەندیدارەکاندا، بڕوانە	**١,٠٦٦,٦٧١,٦٨١**	دۆلاری ئەمریکی

Kurdistan Regional Government of Iraq

تێبینییەکانی خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ی تەممووزی ٢٠١٩ تا ٣٠ ی ئەیلولی ٢٠١٩

تێبینی ١

هەموو زمارەکانی خشتەی (١) لە ماوەی نێوان ١ی تەممووزی ٢٠١٩ تا ٣٠ ی ئەیلولی ٢٠١٩ بۆ زانیارییەکانی هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت، لەسەر بنەمای ئەو تۆمارانەن کە لەلایەن خاوەن بەرژەوەندییەکانەوە پێشکەش بە حکومەتی هەرێمی کوردستان کراون. هەروەها بۆری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەکاریهێنرا بۆ هەناردەکردنی نەوتی خاوی کۆمپانیای نەوتی باکوور(NOC) لەو ماوەیدا. خشتەی (١) ئەم نەوتەی لەخۆنەگرتووە.

تێبینی ٢

نەوتی خاوی هەناردەکراو لەڕێی بۆرییەوە لە داویشیدا بڕی ٧٨٧,٧٨٣ بەرمیل لە نەوتی فورسی یالۆیراو سەرەڕای بەکاربردنی داوخۆیی لە ماوەی دیاریکراودا.

تێبینی ٣

کۆی نەوتی خاوی گواستراوە لەلایەن کڕیارانەوە	٤٠,٥٥٠,١٨٠	بەرمیل
زیادبوون (کەمبوونەوە) لە کۆگاکان لە تێرمینالی نەوتدا	(٦٥٣,٣٢٠)	بەرمیل
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	**٣٩,٨٩٦,٨٦٠**	بەرمیل

تێبینی ٤

کۆی گشتی هەناردەکراو لەڕێی بۆرییەوە بریتییە لە ٤٠,٥٥٠,١٨٠ بەرمیل، لەکاتێکدا سافی بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو لەڕێی بۆرییەوە بریتییە لە ٣٩,٩٥٣,٥٨٤ بەرمیل. هۆکاری جیاوازی نێوان کۆی گشتی هەناردەکردن و بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو دەگەڕێتەوە بۆ لابردنی خەوشەکان، وەك ئاو، و شەحنکردنێکی چارەکی سێیەمی ٢٠١٩ کە بریتییە لە ٤٨٠,٩٢٤ بەرمیلی نەوتی خاوی خەوشدار بێ کوالێتی کە هێشتا بەهای بۆ دانەنراوە. ئەم شەحنە بێ کوالێتییە نەخراوەتە نێو ڕاپۆرتی فرۆشییەکانی هەناردەکردن بە بۆری لەم ماوەیدا، بەڵام لە ماوەی داهاتوودا ئاشکرا دەکرێت هەر کاتێک بەها بۆ شەحنەکە دابنرێت.

تێبینی ٥

سافی ژمارەی بەرمیلی هەناردەکراو لەڕێی بۆرییەوە لەگەڵ تێکڕای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو لە یەك ماندا بەم شێوەیەی خوارەوە:

چارەکی سێیەمی ٢٠١٩	ئەیلولی ٢٠١٩	ئابی ٢٠١٩	تەممووزی ٢٠١٩
٣٩,٩٥٣,٥٨٤ بەرمیل	١١,٦٧٩,٣٨٩ بەرمیل	١٤,٦٤٠,٨٦٠ بەرمیل	١٣,٦٣٣,٣٣٥ بەرمیل
٤٩,٤١٠ دۆلار/بەرمیل	٤٩,٧٣٠ دۆلار/بەرمیل	٤٧,٠٧٩ دۆلار/بەرمیل	٥١,٦٣٧ دۆلار/بەرمیل

تێبینی ٦

جگە لە بڕی یارەی دراو پێشەکی دوورخاینەن، سافی گۆڕانکاریی لە ڕەسیدی حسابانی کڕیار لەم ماوەیدا زیادەی بڕی ٦٢,٨٩٢,٧٣١ دۆلاری ئەمریکی تۆمارکردووە. کۆی ڕەسیدی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ کڕیارەکان لە کۆتایی ماوەکەدا دەکاتە ٤,١٣٣,٣٦١,٥٦٦ دۆلاری ئەمریکی. داواکاری کڕیارەکان کە جاوەڕوانی ڕەزامەندیی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەکەن لەم ڕەسیدەدا شوێنی ناگرێتەوە.

تێبینی ٧

لەم ماوەیدا، بڕی ٤٥٠,٩١٨,٩٠٠ دۆلاری ئەمریکی وەك یارەی دراوی پێشەکی دوورخاینەن وەرگیراوە بەرامبەر بە کڕینی نەوتی خاو لە داهاتوودا. ئەم قەرزانە شیاوی دانەوەن، چ بە کاش یان لە ڕێگەی قەرەبوو بەرامبەر بە یارمەتی شیاوی ڕادەستکردنی نەوتی خاو، لەبەرئەوە بە شێوەی جیاکراوە لە سافی گۆڕانکاریی لە ڕەسیدی حسابانی کڕیاری ئامازەیدراو لە تێبینیی ژمارە ٦ ی سەرەوەدا دیاریکراوە.

تێبینی ٨

سوود و ڕەسوومەکانی دیکەی کڕیاران کە بەهاکەی ٦,٧٦٧,٨٣٥ دۆلاری ئەمریکییە لەمانەی خوارەوە پێکدێت:

١) ٢,٦٤٤,١٥١ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە تێچووی گواستنەوە لە کێڵگەوە بۆ هێڵی بۆرییەکان؛ و
٢) ١,٩٦٤,٨٩٨ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی دواکەوتن لە ماوەی شەحنکردنی نێستا؛ و
٣) ١,٤٦٣,٨١٩ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی دواکەوتن لە ماوەی شەحنکردنی پێشتر کە لە کاتی چارەکی سێیەمی ٢٠١٩ دا ڕەزامەندی لەسەر دراوە؛ و
٤) ٦٤٨,٠١١ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی بانگەشە جێ نەگیر اوەکان لە ماوەی شەحنکردنی پێشتر کە لە کاتی چارەکی سێیەمی ٢٠١٩ دا ڕەزامەندی لەسەر دراوە؛ و
٥) ٤٦,٩٥٦ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی دواکەوتن لە ماوەی شەحنکردنی نێستا.

تێبینی ٩

خەرجییە گشتییەکان بۆ لایەنی سێیەم کە بەهاکەی ٧٨,٩٨٢,٥٠٤ دۆلاری ئەمریکییە لەمانەی خوارەوە پێکدێت:

١) ٥٣,٣٧١,٦٦١ دۆلاری ئەمریکی بۆ دابینکردنی کارەبا بۆ هەرێمی کوردستان ؛
٢) ١٦,٦٧٢,٤٤٤ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بەو سووتەمەنییەی بۆ وەزارەتی کارەبا کڕاوە ؛
٣) ٥,٤٦٢,١١٧ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە خزمەتگوزاریکردنی پشتگیریکردنی لۆجستی بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان ؛ و
٤) ٣,٤٧٦,٢٨٢ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە کاروباری یاسایی و وەکالەت بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان.

تێبینی ١٠

سەرەڕای داهاتەکانی فرۆشی نەوت، بڕی ٣,٥٦٢,٣٠٢ دۆلاری ئەمریکی لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان وەرگیراوە کە پەیوەندی هەیە بە گرێبەستەکانی هاویەش.

خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ی تشرینی یەکەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی کانونی یەکەمی ٢٠١٩

هەناردەکردن و بەکاربردنی نەوت	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری، بڕوانە (تێبینی ٢) و (تێبینی ٣)	٤٢,٠٥٤,٣٢٦	بەرمیل
ڕادەستکردنی نەوتی خاو بۆ پالاوگەکان بۆ پالاوتنی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان	١,٧٨٦,٠٦٨	بەرمیل
فرۆشتن بۆ پالاوگەکان	٧٧,٥٣٤	بەرمیل
فرۆشتنی ناوخۆ	٢٩٧,٣٩٦	بەرمیل
کۆی هەناردەکردن و بەکاربردن	**٤٤,٢١٥,٣٢٤**	بەرمیل

شیکاری فرۆشتنی نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
سافی نەوتی خاوی گواستراوە بۆ کڕیاران (واتە سافی بڕەکە پاش گواستنەوەکانی تۆمارکراو لەسەر نەوتی خەزنکراو لە کۆگاکاندا و لابردنی پێکهاتەی ئاو)، بڕوانە (تێبینی ٣) و (تێبینی ٤)	٤٠,٢١٠,٧٥٦	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاوی فرۆشراو	٢,١٠٢,٧٢٢,٦٣٤	دۆلاری ئەمریکی
تێکڕای نرخی یەك بەرمیل نەوتی فرۆشراو، بڕوانە (تێبینی ٥)	٥٢,٢٩٣	بەرمیل/ $

شیکاری پالاوگە و فرۆشتنەکانی ناوخۆ	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
سافی نەوت (نەوتی خاو و کوندێنسەیتی) گواستراوە لەلایەن کڕیارانەوە (سافی بڕەکە پاش لابردنی پێکهاتەی ئاو و ئەو بڕەیەی بە فڕۆ دەچێت بە هۆی بەهەڵمبوون (لێچوون) لە کاتی گواستنەوەدا)	٣٧٤,٩٣٠	بەرمیل
کۆی بەهای نەوتی خاو و کوندێنسەیتی فرۆشراو	١٦,٩٧٠,٢٧٨	دۆلاری ئەمریکی
تێکڕای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو (*)	٤٥,٢٦٢	بەرمیل/ $

(*) نرخی کوندێنسەیت نرخێنراو بە دۆلاری ئەمریکی/ تەن، هاوتای بەرمیل کراوە بۆ مەبەستەکانی ئەم ڕاپۆرتە.

ڕێژەوی دارایی (التدفق المالي)	کۆی گشتی لەو ماوەیەدا	
کۆی بەهای نەوتی خاو و کوندێنسەیتی فرۆشراو (هەناردەکراو لەڕێی بۆری و فرۆشتنی ناوخۆ)	**٢,١١٩,٦٩٢,٩١٢**	دۆلاری ئەمریکی
گوێزانکاری لە ڕەسیدی حیسابانی کڕیارەکان، بڕوانە (تێبینی ٦)	(٦٩١,٨٨٢,٢٧٠)	دۆلاری ئەمریکی
بارەدانی پێشەکی دوورخانەن، بڕوانە (تێبینی ٧)	(٢,٩٦٧,٩٤٢)	دۆلاری ئەمریکی
بارەدان بۆ شایستەی دارایی بەر هەمهێنەرانی نەوت لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان	(٢٤٠,٩٧٥,٢٩٠)	دۆلاری ئەمریکی
بارەدان لە بەرامبەر تارێفی کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC)	(٨٧,١٢٥,٨٤٦)	دۆلاری ئەمریکی
بری بارەی دراو بۆ کۆمپانیای بۆریی کوردستان (KPC) بەگوێرەی ڕێککەوتنی ئیمتیازی هێڵی بۆرییەکان	(١٧٥,١٦٦,٧٢٦)	دۆلاری ئەمریکی
دانەوەی قەرزی هەریەك لە کۆمپانیای وزەی تورکی (TEC)و کۆمپانیای نەوتی نێودەوڵەتیی تورکی (TPCI)	(١٠٠,٠٠٠,٠٨٢)	دۆلاری ئەمریکی
بارەدان بۆ لایەنی سێیەم کە لەلایەن یان لە بری حکومەتی هەرێمی کوردستان دراوە، بڕوانە (تێبینی ٨)	(١٢٠,٩٤٦,٤٠١)	دۆلاری ئەمریکی
سافی لە ڕەسیدی نەختینەی وەرگیراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ماوەی فرۆشتنی نەوت و چالاکییە پەیوەندیدارەکاندا، بڕوانە (تێبینی ٩)	**٧٠٠,٦٢٨,٣٥٥**	دۆلاری ئەمریکی

تێبینییەکانی خشتەی ژمارە ١

هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت

وردبینی بەرهەمهێنان، هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوتی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ماوەی نێوان ١ ی تشرینی یەکەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی کانونی یەکەمی ٢٠١٩

تێبینی ١

هەموو ژمارەکانی خشتەی (١) لە ماوەی نێوان ١ی تشرینی یەکەمی ٢٠١٩ تا ٣١ ی کانونی یەکەمی ٢٠١٩ بۆ زانیارییەکانی هەناردەکردن، بەکاربردن و داهاتەکانی نەوت، لەسەر بنەمای ئەو ئۆمارانەن کە لەلایەن خاوەن بەرژەوەندییەکانەوە پێشکەش بە حکومەتی هەرێمی کوردستان کراون. هەروەها بۆری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەکارپشدێت بۆ هەناردەکردنی
نەوتی خاوی کۆمپانیای نەوتی باکوور(NOC) لەو ماوەیدا. خشتەی (١) ئەم نەوتەی لەخۆنەگرتووە.

تێبینی ٢

نەوتی خاوی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە لە داوێشیدا بڕی ١٣٣,٦٠٣ بەرمیل لە نەوتی قورسی پاڵێوراو سەرمڕای بەکاربردنی داوخۆیی لە ماوەی دیاریکراودا.

تێبینی ٣

کۆی نەوتی خاوی گواستراوە لەلایەن کڕیارانەوە	٤١,٥٣٧,٠٩٠	بەرمیل
زیادبوون (کەمبوونەوە) لە کۆگاکان لە تێرمینالی نەوتدا	٥١٧,٢٣٦	بەرمیل
نەوتی خاوی هەناردەکراو بە بۆری	**٤٢,٠٥٤,٣٢٦**	بەرمیل

تێبینی ٤

کۆی گشتی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە بریتییە لە ٤١,٥٣٧,٠٩٠ بەرمیل، لەکاتێکدا سافی بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو لەرێی بۆرییەوە بریتییە لە ٤٠,٢١٠,٧٥٦ بەرمیل. هۆکاری جیاوازی نێوان کۆی گشتی هەناردەکردن و بڕی هەناردەکراوی فرۆشراو دەگەڕێتەوە بۆ لابردنی خەوشەکان، وەك ئاو، و شەحنکردنێکی چارەکی چوارەمی ٢٠١٩ کە بریتییە لە ١,١٤٩,٨٠٨ بەرمیلی نەوتی خاوی خەوشدار بی کوالێتی کە هێشتا نرخی بۆ دانەنراوە. ئەم شەحنە بێ کوالێتییە نەخراوەتە نێو فرۆشتییەکانی هەناردەکردن بە بۆری کە لەم ماوەیدا ئاشکراکراون، بەڵام لە ماوەی داهاتوودا ئاشکرا دەکرێت هەر کاتێک بەها بۆ شەحنەکە دابنرێت.

تێبینی ٥

سافی ژمارەی بەرمیلی هەناردەکراو لەرێی بۆرییەوە لەگەڵ ئێکڕای نرخی یەك بەرمیلی نەوتی فرۆشراو لە یەك ماڵگادا بەم شێوەیەی خوارەوە:

چارەکی چوارەمی٢٠١٩	کانونی یەکەمی٢٠١٩	تشرینی دووەمی ٢٠١٩	تشرینی یەکەمی٢٠١٩
٤٠,٢١٠,٧٥٦ بەرمیل	١٢,٦٢٣,٩٧٦ بەرمیل	١٤,٩١٤,٦٢٠ بەرمیل	١٢,٦٧٢,١٦٠ بەرمیل
٥٢,٢٩٣ دولار/بەرمیل	٥٥,٦٥٧ دولار/بەرمیل	٥٢,١٤٦ دولار/بەرمیل	٤٩,١١٤ دولار/بەرمیل

تێبینی ٦

جگە لە بڕی بارەی دراو پێشەکی دوورخراوەن، سافی گۆڕانکاریی لە ڕەسیدی حساباتی کڕیار لەم ماوەیدا زیادەی بڕی ٦٩١,٨٨٢,٢٧٠ دۆلاری ئەمریکی تۆمارکردووە. کۆی ڕەسیدی حکومەتی هەرێمی کوردستان وەك قەرز بۆ بەرژەوەندی کڕیارەکان لە کۆتایی ماوەکەدا دەکاتە ٣,٤٤١,٤٧٩,٢٩٦ دۆلاری ئەمریکی. داواکاری کڕیارەکان کە جاوەڕوانی ڕەزامەندیی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان دەکەن لەم ڕەسیدەدا شوێنی نەکراوەتەوە.

تێبینی ٧

سوود و ڕسوومەکانی دیکەی کڕیاران کە بەهاکەی ٢,٩٦٧,٩٤٢ دۆلاری ئەمریکییە لەمانەی خوارەوە پێکدێت:
١) ٢,٨٦٢,٠٠٢ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە تێچووی گواستنەوە لە کێڵگەوە بۆ هێڵی بۆرییەکان ؛ و
٢) ١٠٥,٩٤٠ دۆلاری ئەمریکی وەك قەرەبووی دواکەوتن لە ماوەی شەحنکردنی تێستا.

تێبینی ٨

خەرجییە گشتییەکان بۆ لایەنی سێیەم کە بەهاکەی ١٢٠,٩٤٦,٤٠١ دۆلاری ئەمریکییە لەمانەی خوارەوە پێکدێت:
١) ١٠٠,٠٠٠,٠٨١ دۆلاری ئەمریکی بۆ تەسویەکردنی قەرز لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ؛
٢) ١٠,٥٨٧,١٨٣ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بەو سووتەمەنییەی بۆ وەزارەتی کارەبا کڕاوە ؛
٣) ٦,٧٧٢,١٥١ دۆلاری ئەمریکی بۆ دابینکردنی کارەبا بۆ هەرێمی کوردستان ؛ و
٤) ٢,٠٦١,٢٨٣ دۆلاری ئەمریکی بەرامبەر بە خزمەتگوزاریی پشتگیریکردنی لۆجستی بۆ وەزارەتی سامانە سروشتییەکان.
٥) ١,٥٢٥,٧٠٣ دۆلاری ئەمریکی لە پەیوەندی لەگەڵ پرۆژەی هێڵی بوری گاز.

تێبینی ٩

لە سافیی ڕەسیدی دراو بە حکومەتی هەرێمی کوردستان کە دەکاتە ٧٠٠,٦٢٨,٣٥٥ دۆلاری ئەمریکی، بڕی ڕەسیدی ٣١٨,٥٤٠,٧١٩ دۆلاری ئەمریکی (تا ٣١ی کانونی یەکەمی ٢٠١٩) لە حیسابێکی ڕەسمی بانکیی لە لبنان ماوەتەوە بۆ مەبەستەکانی خەرجیی گشتی. بەڵام بانکەکانی لوبنان جووڵەی هەموو دراوێکی بیانیان لە سەرجەم بانکەکان بە شێوەیەکی گشتی بۆ دەرەوەی ئەو وڵاتە سنووردار کردووە .

SCHEDULE 1

Oil export, consumption and revenue

Review of the Kurdistan Regional Government of Iraq's oil production, export, consumption and revenue for the year ended 31 December 2019

Oil Exports and Consumption	Period Total
Piped export of crude oil (Note 2 and Note 3)	160,306,283 bbls
Crude oil delivered to refineries for MNR refining	8,737,444 bbls
Sales to refineries	564,476 bbls
Local sales	1,369,581 bbls
Total exported & consumed	**170,977,784 bbls**

Pipeline Export Sales Analysis	Period Total
Net oil lifted by the buyers (net quantity after inventory movement and removal of water content) (Note 3 and Note 4)	158,512,960 bbls
Gross value of crude oil sold	8,349,749,733 USD
Average price per barrel achieved for oil sold	52.676 USD/bbl

Refinery and Local Sales Analysis	Period Total
Net oil (crude and condensate) lifted by the buyers (net quantity after removal of water content and evaporation losses during transportation)	1,934,057 bbls
Gross value of crude and condensate sold	88,851,567 USD
Average price per barrel achieved for oil sold (*)	45.941 USD/bbl
(*) Condensate is priced as USD/MT, and has been converted to barrel equivalent for reporting purposes.	

Financial Flows	Period Total
Gross value of crude oil and condensate sold (Piped exports and local sales)	**8,438,601,300 USD**
Net movement in buyer account balances (Note 5)	(696,501,776) USD
Long term advance payments (Note 6)	1,572,726,900 USD
Interest and other charges from the buyers (Note 7)	(24,444,037) USD
Payments made to oil producers by, or on behalf of, the KRG	(2,537,121,290) USD
Tariff payments to Turkish Energy Company (TEC)	(494,186,315) USD
Payments made to Kurdistan Pipeline Company (KPC) under the pipeline concession agreement	(644,372,854) USD
Debt repayment to TEC and Turkish Petroleum International Company (TPIC)	(610,000,362) USD
Payments made to other parties by, or on behalf of, the KRG (Note 8)	(781,486,431) USD
Additional proceeds from PSC / pipeline licensing agreement (Note 9)	292,206,490 USD
Net cash balance received by the KRG for sales and related activities (Note 10)	**4,515,421,625 USD**

NOTES TO SCHEDULE 1

Oil export, consumption and revenue

Review of the Kurdistan Regional Government of Iraq's oil production, export, consumption and revenue for the year ended 31 December 2019

Note 1

All figures in Schedule 1 for the period 1 January 2019 to 31 December 2019 oil export, consumption and revenue data are based on the records provided by stakeholders to the KRG. The KRG pipeline has also been used to export North Oil Company (NOC) crude oil during the period. This oil is not included in Schedule 1.

Note 2

Piped export of crude oil includes 2,366,581 bbls of refined heavy fuel oil surplus to internal consumption during the period.

Note 3

Gross crude oil lifted by the buyers	161,230,822	bbls
Increase (decrease) in storage at oil terminal	(924,539)	bbls
Piped export of crude oil	**160,306,283**	**bbls**

Note 4

Gross piped exports are 161,230,822 bbls whereas the net piped export sales are 158,512,960 bbls. The difference of 2,717,862 bbls between the gross and net piped exports is due to the removal of contaminants such as water, and four 2019 shipments totaling 2,219,798 gross bbls of off-spec contaminated crude oil, for which a value has not yet been assigned. These off-spec shipments have not been included in the reported piped export sales figures in this period, but will be reported in a subsequent period once values have been assigned to the shipments.

Note 5

Excluding additional long term advance payments, the net movement in buyer account balances during the period was a decrease of USD 696,501,776. The resulting total balance owing from the KRG to buyers at the end of the period was USD 3,441,479,296. Claims from the buyers that are pending MNR approval are not included in this balance.

Note 6

During the period, USD 1,572,726,900 in long term advance payments against future crude oil purchases were received. These advances are repayable, either in cash or by way of offset against payments due for crude oil deliveries, and therefore have been shown separately from the net movement in buyer account balances referred to in note 5 above.

Note 7

Interest and other charges from buyers of USD 24,444,037 is made up of the following:

i. USD 10,450,029 for transportation costs from a field to the pipeline;
ii. USD 9,457,428 in 2019 interest charges;
iii. USD 1,964,898 in prior period shipment cancellation charges;
iv. USD 1,365,767 in demurrage claims against prior period shipments that were approved during 2019;
v. USD 648,011 in off-spec claims against prior period shipments that were approved during 2019; and
vi. USD 557,904 in demurrage claims against current period shipments.

Note 8

Payments to other parties of USD 781,486,431 is made up of the following:

i. USD 342,592,153 for supply of electricity to the Kurdistan Region;
ii. USD 186,629,355 for refinery processing fees;
iii. USD 178,133,337 for the settlement of debt by the KRG;
iv. USD 54,062,038 for fuel purchased for the Ministry of Electricity;
v. USD 13,266,415 for logistical support services provided to the MNR;
vi. USD 3,476,282 for legal services and retainer for the KRG;
vii. USD 1,801,148 for services provided to the Ministry of Electricity (Smart metering project); and
viii. USD 1,525,703 in connection with the gas pipeline project.

Note 9

In addition to oil sales revenues, an amount of USD 292,206,490 has been received by the KRG in relation to production sharing contracts and pipeline licensing agreements. While these additional funds were not revenue from the sale of oil, they represent material receipt of funds to the KRG linked to the MNR's oil operations, and therefore have been included in this report.

Note 10

Of the net cash balance of USD 4,515,421,625 received by the KRG, a balance of USD 318,540,719 (as of 31 December 2019) is held in a bank account in Lebanon. The banks in Lebanon are currently restricting the movement of foreign currency outside the country.

ڕێکخراوی ڕوونبین بۆ شەفافییەت لە پرۆسەکانی نەوت / ROPT